

Norut NIBR Finnmark

Rapport
2006:3

Selvopplevd diskriminering blant samer i Norge

Eva Josefsen

Tittel : **Selvopplevd diskriminering blant samer i Norge**

Forfatter : Eva Josefsen

Rapport Norut NIBR
Finnmark: 2006:3

ISBN : 82-7571-151-7

Oppdragsgiver : Kommunal- og regionaldepartementet

Prosjektleder : Eva Josefsen

Oppsummering : Norut NIBR Finnmark og TNS Gallup har gjennomført en undersøkelse om selvopplevd diskriminering blant samer i Norge. Undersøkelsen viser at hver fjerde same har opplevd å bli diskriminert de to siste årene fordi de er samer, selv om både hyppighet og karakter av disse opplevelsene varierer. Diskrimineringen oppleves å være både av sosial og strukturell art. Datamaterialet har vært innsamlet ved postal spørreskjema og fulgt opp av fem intervjuer.

Emneord : diskriminering, samer, strukturer

Dato : 05.05.06

Antall sider : 41

Pris : kr. 100,-

Utgiver : Norut NIBR Finnmark as
Follums vei 33
9510 ALTA

Telefon: 78 45 71 00
Telefaks: 78 45 71 01
E-post: post@finnmark.norut.no

Trykk : Norut NIBR Finnmark as

Forord

Denne rapporten dokumenterer selvopplevd diskriminering blant samer i Norge.

Utredningen er utført av Norut NIBR Finnmark og TNS Gallup på oppdrag for Kommunal- og regionaldepartementet. Forsker Eva Josefsen har vært prosjektleder. Norut NIBR Finnmark og TNS Gallup har i fellesskap utarbeidet spørreskjemaet som er grunnlaget for den kvantitative analysen i rapporten, mens TNS Gallup har stått for det tekniske arbeidet rundt utsendelse av skjema og behandling av datamaterialet. Disse dataene ble innsamlet fra medio november til ut desember 2005. Intervjuene er gjennomført, dataene er analysert og rapporten er ført i pennen av forsker Eva Josefsen. Seniorforsker Birgit Abelsen har bidratt med kommentarer og veiledning i skriveprosessen.

Norut NIBR Finnmark og TNS Gallup ønsker å takke alle de som tok seg tid til å svare på spørreskjemaet. Vi ønsker også å takke de fem personene som stilte opp til intervju. Uten denne deltakelsen hadde denne rapporten ikke vært mulig.

Spørreskjemaet er oversatt fra norsk til samisk av Gudrun Elissa Eriksen Lindi, mens rapporten er oversatt fra norsk til samisk av Elle Marja Vars.

Norut NIBR Finnmark og TNS Gallup vil takke Kommunal- og regionaldepartementet for et interessant oppdrag.

Alta 20.03.06

Sveinung Eikeland
Adm.direktør

Innholdsfortegnelse:

Forord	3
1. Innledning	7
2. Selvopplevd rasisme og diskriminering	9
2.1 Problemstilling	9
2.2 Fra fornorskning til likeverd?.....	9
2.3 Samer og diskriminering i Sverige.....	10
2.4 Diskriminering som subjektiv opplevelse	11
2.5 Sentrale begreper.....	11
3. Metode	13
3.1 Spørreundersøkelse	13
3.1.1 Spørreskjemaets innhold og begrensninger.....	13
3.1.2 Om å få et representativt utvalg av samer	14
3.1.3 Svarprosent og representativitet	16
3.1.4 Frafall	16
3.1.5 Det totale utvalget av samer	18
3.2 Intervju	19
4 Datamaterialet	21
4.1 Et kort sammendrag av informantutsagnene	21
4.2 Grunnlagsdata om respondentene	22
4.3 Selvopplevd diskriminering	23
4.3.1 Diskrimineringens oppfang og uttrykk	23
4.3.2 Etnisk diskriminering	25
4.4 Oppfatninger om aktuelle problemstillinger.....	26
4.4.1 Samisk språk og kultur i helsetjenesten	26
4.4.2 Offentlige reguleringer	28
4.4.3 Opplæring og utdanning.....	32
4.4.4 Samiske rettigheter og Finnmarksloven.....	35
4.4.5 Sametingets virksomhet og Sametingets valgmanntall.....	36
4.5 Oppsummering av funnene	39
5 Forslag til tiltak	41

Litteraturliste

Vedlegg:

Vedlegg 1: Oversendelsesbrev og spørreskjema

Vedlegg 2: Spørreskjema med svarprosenter

Vedlegg 3: Tabeller for frafallsanalyse

Tabelloversikt:

TABELL 1: OVERSIKT OVER UTSENDTE OG RETURNERTE SKJEMAER	16
TABELL 2: SAMER OG SAMETINGETS MANNTALL	18
TABELL 3: KJENNETEGN VED RESPONDENTENE. FORDELING I ANTALL OG PROSENT	22
TABELL 4: HAR DU, I LØPET AV DE TO SISTE ÅRENE, PERSONLIG OPPLEVD AT DU HAR BLITT DISKRIMINERT PÅ NOEN MÅTE?	23
TABELL 5: HVOR OFTE HAR DU PERSONLIG OPPLEVD Å BLI DISKRIMINERT DE TO SISTE ÅRENE?	23
TABELL 6: ARENAER FOR DISKRIMINERING	24
TABELL 7: ÅRSAKER TIL DISKRIMINERING	24
TABELL 8: HAR DU BLITT DISKRIMINERT FORDI DU ER SAME? FORDELING I FORHOLD TIL IDENTITET.	25
TABELL 9: DET LOKALE HELSEPERSONELLET HAR LITE KUNNSKAP OM LOKAL SAMISK KULTUR	26
TABELL 10: DET LOKALE HELSEPERSONELLET SNAKKER IKKE SAMISK	27
TABELL 11: JEG HAR OPPLEVD AT JEG IKKE HAR FÅTT TOLK SELV OM JEG HAR BEDT OM DET VED LEGE-/SYKEHUSBESØK	28
TABELL 12: LOV OM MOTORFERDSEL I UTMARK OG VASSDRAG TAR IKKE HENSYN TIL MIN MÅTE Å BRUKE NATUREN PÅ	29
TABELL 13: ETABLERING AV NASJONALPARKER ER NEGATIVT FOR MIN MÅTE Å BRUKE NATUREN PÅ	29
TABELL 14: NORSK ARVELOVGIVNING SAMSVARER IKKE MED MIN OPPFATNING OM ARVEFORDELING	30
TABELL 15: FAMILIE/VENNER REAGERER NEGATIVT DERSOM/PÅ AT MINE BARN FÅR OPPLÆRING I SAMISK	32
TABELL 16: JEG FÅR DÅRLIG INFORMASJON FRA SKOLEN OM HVILKE RETTIGHETER MINE BARN HAR TIL OPPLÆRING I SAMISK	32
TABELL 17: DERSOM SAMISKLÆREREN BLIR SYK BLIR UNDERVISNINGEN AVLYST	33
TABELL 18: DERSOM LÆRERE I ANDRE FAG BLIR SYK BLIR UNDERVISNINGEN AVLYST	33
TABELL 19: LÆRERE KAN LITE OM SAMISKE SAMFUNNSFORHOLD	34
TABELL 20: DEBATTEN OM SAMISKE RETTIGHETER/FINNMARKSLOVEN HAR FØRT TIL MER NEGATIV HOLDNING TIL SAMER DE SISTE TO ÅRENE	35
TABELL 21 OMFANGET AV NEGATIVE MEDIEOPPSLAG OM SAMER HAR ØKT DE SISTE TO ÅRENE	35
TABELL 22 DEBATTEN OM SAMISKE RETTIGHETER/FINNMARKSLOVEN HAR MEDFØRT AT JEG FØLER MEG DÅRLIGERE BEHANDLET ENN TIDLIGERE	36
TABELL 23: JEG HAR OPPLEVD AT FAMILIE/VENNER HAR REAGERT NEGATIVT PÅ AT JEG STÅR I MANNTALLET	37

1. Innledning

Denne rapporten dokumenterer en undersøkelse om selvopplevd diskriminering blant samer i Norge. Utredningen er utført av Norut NIBR Finnmark og TNS Gallup på oppdrag for Kommunal- og regionaldepartementet¹.

Utredningen gir et overblikk over forekomsten av selvopplevd diskriminering blant samer, herunder strukturell diskriminering. Det gis også et overblikk over ulike oppfatninger knyttet til en rekke påstander om ulike temaer. Det skisseres avslutningsvis mulige tiltak som kan komme folks opplevelser av etnisk diskriminering i møte. Utredningen omfatter den diskriminering som samer har opplevd fra ikke-samer og ikke den diskrimineringen som måtte forekomme mellom samer.²

Utredningen har sin bakgrunn i at Stortinget har vært opptatt av holdningsskapende arbeid i forhold til samer og samiske forhold (B.Innst.S nr.5 (2002-2003), kap. 4.4.4). Det har blant annet framkommet negative holdninger til samer i ulike offentlige debatter de senere årene, for eksempel om samiske læreplaner, samiske veiskilt og stedsnavn, og spørsmål om samiske landrettigheter. Etablering av kunnskap om negative holdninger mot samer er en forutsetning for å kunne iverksette effektive tiltak for positive holdningsendringer og kunnskapsøking blant allmennheten.

Rapporten er delt inn i fem kapitler. Etter en kort innledning gis en presentasjon av problemstilling og et teoretisk bakteppe i kapittel to. Kapittel tre er viet metode for gjennomføring av studien, mens kapittel fire inneholder det empiriske materialet og drøfting av dette. Studien avsluttes med forslag til tiltak i kapittel fem.

---

¹ Utredningen var lyst ut som åpent anbud på Doffin, Norsk lysningsblad, referanse: 2005-09868, ”Utredning om selvopplevd rasisme og diskriminering blant samer i Norge”, Kommunal- og regionaldepartementet

² I tilleggsppllysnninger fra KRD i forbindelse med anbudsutlysningen ble det presisert at undersøkelsen bør avgrenses til å gjelde diskriminering mot samer og at diskriminering mellom samer ikke faller inn under undersøkelsen.

2. Selvopplevd rasisme og diskriminering

2.1 *Problemstilling*

Undersøkelsen har som **hovedmål** å:

- gi et overblikk over selvopplevd rasisme og diskriminering blant samer
- foreslå konkrete tiltak for å bekjempe rasisme og diskriminering av samer

Undersøkelsens **delmål** er å:

- avdekke rasisme og diskriminering i private og offentlige sammenhenger, i sosiale sammenhenger og organisatoriske sammenhenger
- avdekke strukturell diskriminering

Studien vil ikke utarbeide objektive mål for hva som kan oppleves som diskriminering blant samer, men søke å kartlegge den enkeltes subjektive opplevelse av omfanget, hvilken kontekst opplevelsene finner sted innenfor, og hvordan diskrimineringen oppleves å komme til uttrykk.

2.2 *Fra fornorskning til likeverd?*

Den norske stats samepolitikk fra 1800-tallet og fram til etter andre verdenskrig var basert på assimilering, det vil si at samene skulle erstatte egne kulturelle kjennetegn og språklige særtrekk med tilsvarende trekk fra majoritetskulturen. Denne politikken fant sin ideologiske forankring i sosialdarwinismen og nasjonalismen. Formelt kom dette til uttrykk for eksempel gjennom skoleinstrukser om at all opplæring skulle skje på norsk og gjennom jordsalgsloven av 1902. I tillegg var maktposisjonene i lokalsamfunnene besatt av nordmenn som stort sett insisterte på at det var norske kulturelle trekk som skulle legges til grunn ved samhandling mellom samer og nordmenn. Dette gjenspeilte seg både i hvordan forholdet mellom samer og nordmenn på det individuelle plan, og mellom samer og det offentlige, kunne forstås (Stordahl 1997, Kramvig 1999).

I siste halvdel av 1900-tallet formulerte staten ut en ny retning for sin minoritetspolitikk. Det markante skiftet i statens politikk overfor samene kom imidlertid ikke før med Alta-saken på 1970- og 80-tallet, slik det blant annet kommer til uttrykk gjennom formuleringene i grunnlovsparagraf 110 a om at det påligger staten å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppen skal kunne utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

På tross av den positive offentlige politikken som har vært ført de siste 25-30 årene, så vil man med ujevne mellomrom kunne finne ulike typer av oppslag i media som formidler problemstillinger knyttet til samers opplevelse av rasisme eller diskriminering. I tidsskriftet *Magasinet* (2005) tas dette opp som tema i forhold til idrett. Andre problemstillinger kan være knyttet til opplevelser som enkeltpersoner har av samefiendtlige holdninger som ”stadig vekk lever i befolkningens krattskog”.³ I andre tilfeller kan det være at formelle bestemmelser kan ha som konsekvens at det finner sted en diskriminering av samisk kultur slik Norges idrettsforbund bestemmelser om at klubbnavn skal være norske er til hinder for at idrettsklubber kan ha samiske navn.⁴ Men også offentlige myndigheters regler og lovverk kan oppleves som diskriminerende⁵ eller ikke i samsvar med samiske rettsoppfatninger (Owe 1998).

Selvopplevd diskriminering blant samer i Norge har ikke vært vitenskapelig undersøkt tidligere. Det foreligger imidlertid en studie av dette fra Sverige.

2.3 Samer og diskriminering i Sverige

I 1999 ble det publisert en undersøkelse om samer og diskriminering i Sverige (Lange 1998). I denne studien dokumenteres det at hver tredje av undersøkelsens respondenter i løpet av det siste året hadde opplevd å bli utsatt for nedsettende karakteristikk på grunn av sin samiske tilhørighet minst 1-2 ganger (Lange 1998 s 17-19). Det viste seg også at menn var mer utsatt for dette enn kvinner, at menn i Norrbotten var mer utsatt for dette enn menn bosatt i andre regioner og at menn tilhørende en sameby var mer utsatt for diskriminering enn andre menn. Også når det gjaldt for eksempel trakassering på arbeidsplass hadde hver femte respondent opplevd dette minst 1-2 ganger det siste året, mens hver femte kvinne og hver sjettede mann hadde vært utsatt for trusler på offentlige steder minst 1-2 ganger det siste året. Undersøkelsen viser videre at omfanget på opplevd diskriminering blant samer i Sverige ikke skiller seg vesentlig fra det omfang som flere ulike innvandrergupper rapporterer om diskriminering (Lange 1998 s 19 – 23). Det bør understrekes at tallmaterialet fra Sverige og vår undersøkelse ikke kan sammenlignes direkte, da både spørreskjemaets innhold og utvalg av respondenter er ulikt. Imidlertid vil studien fra svensk side kunne bidra til at fortolkningen av dataene i foreliggende undersøkelse gis et bredere drøftingsgrunnlag.

---

³ Leserinnlegg i *Altaposten* 8. september 2005, ”Kystpartiet rasistisk?”

⁴ Redaksjonelt oppslag i *Finnmark Dagblad* 1. desember 2005, ”Klubbnavn til besvær”

⁵ Redaksjonelt oppslag i *Finnmark Dagblad* 25. august 2005, ”Scooteravgifter er rasediskriminerende”

2.4 Diskriminering som subjektiv opplevelse

Denne rapporten omhandler selvopplevd diskriminering blant samer, avgrenset til å gjelde etnisk diskriminering av samer. Å undersøke selvopplevd diskriminering innebærer at det er den enkeltes personlige opplevelser og fortolkninger av opplevelsene som kartlegges. Dette betyr at opplevelser som den ene oppfatter som diskriminering på etnisk grunnlag av andre kan fortolkes som diskriminering på grunnlag av kjønn, alder, sosial status, geografisk tilhørighet, osv (Johnsen 1997). Det vil derfor være opp til den enkelte om vedkommende ser på negativ forskjellsbehandling som et utslag av sin etniske bakgrunn eller som et utslag av andre faktorer.

Samtidig vil det kunne finnes en form for felles oppfatning av hva som kjennetegner diskriminering, innenfor større eller mindre grupperinger av samer. I hvilken grad slike opplevelser artikuleres og diskuteres blant samer vil også bidra til å øke bevisstheten i forhold til denne type opplevelser. Her kan det antas at det finnes geografiske forskjeller, og også forskjeller utfra andre faktorer som utdanningsnivå, alder, osv. i forhold til om slike erfaringer artikuleres. Foreliggende undersøkelse fanger ikke opp i hvilket omfang selvopplevd diskriminering er et samtaleemne blant folk.

Ved vurdering av studiens data må det derfor tas høyde for at det er summen av enkeltpersoners subjektive vurderinger som kommer til uttrykk.

2.5 Sentrale begreper

Begrepet ”rasisme” kan defineres både som ”gammel rasisme” med forankring i oppfatninger om biologi og ”ny rasisme” som har sin forankring i forhold til mennesker med en annen kulturell bakgrunn (Giddens 2001 s. 251 - 252). Den ”gamle” rasismen forstås som en ideologi om at en rase kan være systematisk overlegen andre raser, altså at det er mulig å dele mennesker inn i ulike og rangerte kategorier med utgangspunkt i biologi. Den ”nye” rasismen er en ideologi som istedenfor biologi bruker ideer om kulturelle forskjeller til å ekskludere visse etniske grupper. Det er verdier i majoritetskulturen som konstituerer over- og underordning, og konstruksjon av forskjell står derfor sentralt i nyrasismen.

Begrepet ”rasisme” er et begrep som bærer i seg sterke symbolske aspekter og som setter sterke følelser i sving. Å bruke dette begrepet på konkrete fenomener indikerer at det bakom

ulike fenomener finnes en bevisst ideologi om forskjeller mellom grupper av mennesker. Det vil være problematisk i denne rapporten å si om de opplevelser som folk har er et resultat av en ideologi i samfunnet eller et resultat av mer usystematiske og ureflekterte stereotypier. En undersøkelse om forekomsten av en eventuell ideologisk fundert rasisme mot samer i Norge vil kreve en ressursmessig innsats som ligger utenfor dette prosjektets økonomiske og tidsmessige rammer. Begrepet ”diskriminering” vil derfor her bli benyttet som et samlebegrep.

”Diskriminering” er en form for forskjellsbehandling som ikke er saklig begrunnet og som ikke er knyttet til positiv særbehandling (NOU 2002:12, Johnsen 1997). Etnisk diskriminering baserer seg ofte på etniske stereotyper, det vil si ustrukturerte fordommer som arter seg som nedsettende forenklinger og generaliseringer om andre etniske grupper. Etnisitet er et sosialt konsept som refererer seg til kulturelle praksiser og som skiller en gruppe mennesker fra andre i forhold til for eksempel språk, historie, religion og klær. ”Strukturell diskriminering” kjennetegnes på den andre siden av at overordnede strukturer er utformet slik at det ligger innebygget diskriminerende effekter i strukturene (NOU 2002:12). Slike strukturer er ikke tilfeldige, men systematiske trekk ved samfunnet som er utformet over tid og som for mange i dag kan framstå som gitte størrelser. Det kan være vedtatte lover og formelle bestemmelser, men også normer, for eksempel slik man kan finne det i normen om den norske enhetsskolen og skoleverkets rolle i den norske nasjonsbygginga (Lund 2003). Strukturell diskriminering favoriserer enkelte individer eller grupper og er hevet over individers enkelthandlinger (Brockmann, Rogstad og Borchgrevink 2002).

3. Metode

Metodisk har studien bestått av en spørreundersøkelse gjennomført av TNS Gallup og en kvalitativ undersøkelse utført av Norut NIBR Finnmark. Undersøkelsen har vært gjennomført i to faser;

1. Postsendt spørreundersøkelse blant samer.
2. Oppfølging av resultatene fra spørreundersøkelsen gjennom en kvalitativ intervjuundersøkelse blant utvalgte respondenter.

3.1 Spørreundersøkelse

Temaet selvopplevd diskriminering er et utfordrende felt å kartlegge. At opplevelsene er selvopplevde innebærer at det ikke er satt noen entydige størrelser på opplevelsene, og de tallene som framkommer vil derfor heller ikke gi en objektiv framstilling på det faktiske omfanget. Dette gjør at man ikke er garantert at de tiltakene som til slutt foreslås vil redusere den enkeltes subjektive opplevelse av opplevd diskriminering.

En annen utfordring har vært å finne gode indikatorer på diskriminering. Etersom denne studien er avgrenset både økonomisk og tidsmessig har dette satt klare begrensninger på hvilket omfang undersøkelsen har fått. Når problematikken i tillegg er vanskelig å ”gripe” vil de dataene som framkommer lett kunne framstå som mindre relevante for enkelte, spesielt fordi personlige erfaringer knyttet til diskriminering vil kunne være svært ulike.

Det vil også knytte seg stor usikkerhet til hvordan man skal tolke tallene som framkommer i undersøkelsen med hensyn til omfang av den selvopplevde diskrimineringen. Er for eksempel omfanget stort eller lite og er opplevelsene av en slik karakter at den enkeltes hverdagsliv forringes uforholdsmessig?

3.1.1 Spørreskjemaets innhold og begrensninger

Det ble utarbeidet et spørreskjema på til sammen fire sider (se vedlegg 1). Spørreskjemaet er innhelt i to hoveddeler. Den første delen omfatter konkrete spørsmål knyttet til diskriminering og kunne besvares av alle, både samer og ikke-samer. Dette grunnet seg i at oppdragsgiver ønsket at undersøkelsen også skulle omfatte samer generelt, ikke bare de som er innført i Sametingets valgmanntall. Dette innebar at skjemaet, i tillegg til de manntallsførte også måtte sendes ut til en tilfeldig utvalg av befolkningen, både samer og ikke-samer. Utfra et ønske om

at alle i bruttoutvalget skulle kunne svare på deler av skjemaet, ble den første delen av skjemaet formulert som generelle spørsmål knyttet til selvopplevd diskriminering. Skjemaets del to rettet seg mot samiske respondenter. Spørreskjemaet er utformet på en slik måte at alle skulle svare på spørsmålene fram til spørsmål 9, og i tillegg spørsmål 17. Spørsmål 1-8 omhandler derfor diskriminering på grunnlag av en rekke ulike variabler, ikke bare på grunnlag av etnisitet. Spørsmål 9 – 16 er rettet mot de som oppgir at de er samer eller har en samisk/fleretnisk identitet. De siste spørsmålene, 18 – 23, er bakgrunnsinformasjon om alle respondentene. Spørsmålene i spørreskjemaet var avgrenset i tid til respondentenes opplevelser de siste to årene. Dette ble gjort for å kunne si noe om omfang i nåtid, og dermed kunne være tiltaksorientert.

Postalt spørreskjema ble valgt fordi denne metoden er best egnet til undersøkelser der målgruppen er vanskelig å treffe. Samtidig er metoden bedre egnet enn andre der informasjon som innhentes kan oppfattes som sensitiv. Det kan, på den andre siden, være mange årsaker til at svarprosenten blir lav. TNS Gallup har erfart at svarprosenten er lavere før jul og før sommerferien enn i året for øvrig. At skjemaene ble sendt ut i november kan derfor ha vært en medvirkende årsak. En annen forklaring kan være selve temaet for undersøkelsen. En undersøkelse om selvopplevd diskriminering krever at respondenten reflekterer over egne erfaringer og slik sett er spørreskjema et gunstig metodisk valg. Dette forutsetter imidlertid at respondenten ønsker å reflektere omkring et tema som kan oppleves som sårt for den enkelte. Under gjennomføringen av spørreundersøkelsen fikk TNS Gallup telefoniske henvendelser⁶ som kan deles i to; telefon fra norske som ga uttrykk for irritasjon over at spørreskjemaet var ubalansert i og med at fokuset var rettet kun mot diskriminering av samer, og telefon fra samer som ga uttrykk for at dette var et tema som man bør la ligge i fred.

3.1.2 Om å få et representativt utvalg av samer

En undersøkelse som retter seg mot den samiske befolkningen generelt er en metodisk utfordring fordi det ikke finnes en fullstendig oversikt over hvem som er samer. Det er store metodiske utfordringer i forhold til å skulle telle den samiske befolkningen. I tillegg til en objektiv identifisering av personer med samiskspråklig bakgrunn finner det også sted en selvidentifisering, og det er ikke nødvendigvis et sammenfall mellom disse to kriteriene. Å

---

⁶ Disse henvendelsene ble ikke systematisk registrert på noen måte med hensyn til omfang, tema eller innringers bakgrunn.

registrere seg i Sametingets valgmanntall er frivillig og det er ikke alle voksne samer som, av ulike årsaker, er interessert i å registrere seg. For eksempel hadde valgmanntallet en langt større andel menn enn kvinner helt fram til og med valget i 2001. Det er heller ikke gjort undersøkelser om manntallet kan ha andre skjevheter i forhold til hvordan man kan anta at den totale samiske populasjonen er sammensatt.

Det kan stilles spørsmål ved om de av samene som omfattes av undersøkelsen er de som i størst grad risikerer å bli utsatt for diskriminering. Utvalgsmetoden, hvor flertallet blir trukket fra Sametingets valgmanntall, kan bære i seg en mulig skjevhet dersom manntallet er skjevt i forhold til den totale samiske populasjonen. En av informantene (se kap 3.2) påpekte at det er de økonomisk og utdanningsmessig ressursvake i samfunnet som har høyest risiko for å bli negativt behandlet. Det er også denne gruppen som erfaringsmessig har en lavere svarprosent enn andre. Spørsmålet er i tillegg i hvilket omfang de står i manntallet.

Undersøkelsen er avgrenset til 38 kommuner med minst 1 prosent av befolkningen registrert i Sametinget valgmanntall.⁷ For å sikre et representativt utvalg ble befolkningen delt inn i grupper før trekningen; Kommuner med høy, middels eller lav andel av samer i manntallet. Kommuner med over 40 prosent ble definert som høy andel, middels som 10 til 40 prosent og lav andel som 1 til 10 prosent samer av den totale befolkningen i kommunen. Det ble trukket disproporsjonalt, et like stort utvalg fra hver gruppe (567 personer). I tillegg ble det trukket et utvalg fra Sametingets valgmanntall i Oslo og Tromsø kommuner, i undersøkelsen kalt ”bysamer”.

I de to gruppene hvor mer enn 10 prosent er registrert i manntallet trakk vi 60 prosent fra samemanntallet og 40 prosent fra TNS Gallups befolkningsdatabase. Spørreundersøkelsen ble gjennomført som postalt spørreskjema⁸ i perioden medio fra november til ut desember 2005. Det ble gjennomført en puring. Skjemaet forelå både på samisk og norsk. Det ble sendt ut 2001 skjema med 567 skjema til hver av de tre kommunegruppene samt 300 skjemaer til bysamer. Det ble trukket ut totalt 1567 fra Sametingets valgmanntall og 434 fra TNS Gallups befolkningsdatabase. 125 utsendte spørreskjema kom i retur, 70 av disse var sendt ut til

---

⁷ Begrepet ”Sametingets valgmanntall” vil her bli brukt for det som i Sameloven omtales som samemanntallet. Dette gjøres for å markere at det ikke er snakk om et manntall over alle samer i Norge, men et valgmanntall for bruk ved sammensetning av Sametinget gjennom valg. Begrepet ”Sametingets valgmanntall” samsvarer for øvrig bedre med det samiske begrepet ”Sámi jienastuslohkku”. Se også Pettersen (2004) for en nærmere drøfting.

⁸ Spørreskjema og oversendelsesbrev på hhv samisk og norsk følger som vedlegg til rapporten

personer i Sametingets valgmanntall, noe som ga en bruttoutvalg på 1497 fra Sametingets valgmanntall og 379 fra TNS Gallups befolkningsdatabase, til sammen 1876 skjema.

3.1.3 Svarprosent og representativitet

Det ble sendt ut til sammen 2001 spørreskjema. Av disse kom det inn til sammen 545 utfylte skjema, noe som ga en total svarprosent på 29,0 %.

Tabell 1: Oversikt over utsendte og returnerte skjemaer

Kommune-type	Totalt utsendte skjema	Bruttoutvalg manntalls-førte	Returnerte konvolutter fra manntalls-førte	Bruttoutvalg av manntalls-førte korrigert for retur	Svar netto-utvalg totalt	Svar netto-utvalg manntalls-førte
Høy	567	350	13	337	129	95
Middels	567	350	8	342	172	110
Lav	567	567	24	543	156	172
Bysamer	300	300	25	275	88	88
Sum	2001	1567	70	1497	545	465

Av de 545 besvarte skjemaer, var 465 fra manntallsførte samer og 80 skjema fra ikke-manntallsførte. Dette gir en svarprosent for manntallsførte samer på 31,1 %. Av de som ikke er manntallsførte oppga 38 at de ikke var samer. I og med at svarprosenten blant ikke-samer i tallmaterialet er svært lav vil ikke disse dataene bli brukt i undersøkelsen.

I undersøkelsen om samer og diskriminering i Sverige var bruttoutvalget (N=500) i sin helhet trukket fra Sametingets manntall i Sverige (Lange 1998). Svarprosenten var på 74,4 %.

Ulikheten i svarprosent mellom undersøkelsen fra svensk side og denne undersøkelsen kan ha sin forklaring i hvilke ressurser som har vært satt inn i datainnsamlingsfasen. I tillegg til at den svenske undersøkelsen sendte ut et purrebrev, slik det også ble gjort i foreliggende undersøkelse, ble de respondenter som ikke returnerte skjemaet etter første purring tatt ut til telefonintervju. Etter dette ble ytterligere et brev sendt ut til de som fortsatt ikke hadde svart (Lange 1998 s. 6). Datainnsamlingsfasen i den svenske undersøkelsen strakk seg fra mai til september, mens datainnsamlingen i foreliggende undersøkelse strakk seg over ca 1 ½ måned.

3.1.4 Frafall

En lav svarprosent betyr at frafallet blant undersøkelsesenheter er stort. Svarprosenten for manntallsførte samer ligger under det som var forventet, men kan aksepteres dersom frafallet ikke viser store avvik fra den totale manntallspopulasjonen. Frafallsanalysen for manntallsførte respondenter er gjort i forhold til de variablene som framkommer i

Sametingets valgmanntall; kjønn, alder og fylkestilhørighet. Ettersom det ikke finnes noen statistikk over den totale samiske befolkningen, er det ikke mulig å foreta en frafallsanalyse i forhold til de samene i undersøkelsen som ikke står i manntallet.

I materialet er det kun små prosentvise differanser i tallmaterialet mellom det totale manntall, bruttoutvalget og nettoutvalget, både når det gjelder aldersfordelingen og kjønnsfordelingen. Heller ikke når det gjelder fordeling fylkesvis er det avvik som skulle tilsi en systematisk skjevhet. I vedlegg 3 framkommer tallmaterialet for frafallsanalysen.

En annen bakgrunnsvariabel er utdanning. Det finnes ingen data over utdanningsnivået blant manntallsførte samer, så sammenligningsgrunnlaget⁹ vil her være landet totalt. Her viser tallene at 18,3 % av respondentene har grunnskoleutdanning, i Norge totalt er tallet 19,5 %, 34,8 % av respondentene har utdanning på videregående skole nivå men i Norge totalt ligger tallet på 56,5 %, mens 42,8 % av respondentene hadde høyskole- eller universitetsutdanning mens for Norge totalt er tallet 24 %. 4,1 % har ikke oppgitt utdanningsnivå.

Tallene viser at respondentenes utdanningsnivå skiller seg ut fra utdanningsnivået i Norge totalt. Dette kan gi en indikasjon på at det er en skjevhet i materialet. Skjevheten kan på den andre siden ha sin årsak i en mulig utdanningsmessig skjev sammensetning av manntallet totalt. Det finnes imidlertid ingen statistisk oversikt over utdanningsnivået for manntallsførte samer.

Ut fra denne gjennomgangen er det derfor ikke funnet belegg for å si at frafallet har medført en systematisk skjevhet blant respondentene. De som har deltatt i undersøkelsen vil dermed kunne antas å ikke avvike systematisk fra den totale manntallspopulasjonen.

Det er ikke mulig å gjøre en tilsvarende frafallsundersøkelse av ikke-manntallsførte samer, ettersom det ikke finnes et sammenligningsgrunnlag i form av statistikk. Imidlertid kan det hevdes at inkluderingen av datamaterialet fra ikke-manntallsførte gjør at det totale materialet for samer er mer representativt enn om disse ikke var med i materialet, nettopp fordi de er en ubeskrevet størrelse.

---

⁹ www.ssb.no: Tabell: ”Personer 16 år og over, etter høyeste fullførte utdanning, kjønn og alder. 1. oktober 2004. Prosent”

Det kan også tenkes at de som har valgt å ikke svare, enten har opplevd mindre eller høyere grad av diskriminering enn de som har svart. Dette er en mulig skjevhet i materialet som det ikke er mulig verken å avkrefte eller bekrefte.

3.1.5 Det totale utvalget av samer

Vi valgte å utelukke respondenter som ikke sto i Sametingets valgmanntall og de som oppga at de ikke var samer. Dette ga et datamateriale med til sammen 507 respondenter. Disse fordeler seg på 465 manntallsførte personer og 42 personer som oppga at de er samer men som ikke står i manntallet.

Tabell 2: Samer og Sametingets manntall

	Regner du deg selv som same eller ikke som same?					Total
	Jeg er same	Jeg har både samisk og annen identitet	Jeg er ikke same	Usikker/ Vet ikke	Ubesvart	
I Sametingets valgmanntall	223	204	16	13	9	465
Ikke i samemantallet	27	15				42
	250	219	16	13	9	507

Av de 465 respondentene som er innført i Sametingets valgmanntall oppgir hele 16 respondenter (3,5 %) at de ikke er samer, mens 13 er usikker eller ikke vet. Dette kan skyldes feilrapportering fra respondentene, men er uansett et funn som bør undersøkes nærmere. Dette ligger imidlertid utenfor denne rapportens tema. Etersom denne studien har undersøkt selvopplevd diskriminering blant samer, har derfor kun respondenter som aktivt oppga at de var samer eller hadde en samisk identitet blitt omfattet av undersøkelsen. Og ettersom denne studien er rettet inn mot samer så ble de i Sametingets manntall som rapporterte at de ikke var samer eller ikke visste om de var samer, holdt utenfor undersøkelsen. Tallmateriale tar derfor utgangspunkt i de som oppga at de er samer og de som hadde både en samisk og en annen identitet, til sammen 469 personer.

I alle spørreundersøkelser vil det være en viss usikkerhet knyttet til tallmaterialet, og det må derfor legges inn feilmarginer ved tolkning av dataene. Dersom sikkerhetsmarginen settes til 95 %, det vil si at man gjennomsnittlig tar feil en gang av tjue i en lang serie, så vil feilmarginen ved 469 respondenter for et prosentvis resultat på 5 % være +/- 2,0 %, for et prosentvis resultat på 10 % vil feilmarginen være på +/- 2,8 %, for et prosentvis resultat på 25 % vil feilmarginen være på +/- 4,0 % og for et prosentvis resultat på 50 % vil feilmarginen

være på +/- 4,6 % (se også vedlegg 3). Vi gjør oppmerksom på at feilmarginene vil være større ved mindre utvalg som delutvalg eller underutvalg.

3.2 Intervju

Det ble gjennomført til sammen fem intervju. Ved søk etter informanter ble det vektlagt at disse skulle være ansatt i ulike institusjoner som har samer som sin målgruppe eller en av sine målgrupper. Informantene var både bosatt i kommuner hvor samisk språk og samiske institusjoner er en del av dagliglivet og fra kommuner hvor det i liten grad har funnet sted samisk institusjonsbygging. Fire av intervjuene ble gjennomført som ansikt-til-ansikt-intervjuer mens et intervju ble gjort pr telefon. Spørsmålene var åpne, det vil si at det ikke var satt opp svaralternativ.

Intervjuene ble gjennomført i etterkant av at data fra spørreskjemaet var gjennomgått. Hensikten med intervjuene var å få utdypet funn fra spørreskjemaet og på denne måten også kunne fange opp mulige forslag til tiltak. Informantenes utsagn vil ikke bli sitert i rapporten men innarbeides under de ulike temaene som tas opp. Intervjuenes tematiske fokus var også ulik fra informant til informant, avhengig av deres bakgrunn. Nedenfor følger noen hovedtrekk fra intervjuene.

4 Datamaterialet

Nedenfor følger først et kort sammendrag av data fra de fem informantene. Deretter gis det en kort presentasjon av respondentene i spørreundersøkelsen i form av bakgrunnsdata om disse, før dataene fra studien presenteres. Data fra intervjuene har også blitt inkludert i vurderingene av tallmaterialet.

4.1 *Et kort sammendrag av informantutsagnene*

Det bør understrekes at informantene hadde ulik oppfatning både av omfanget og karakteren av diskriminering.

Den sosiale diskrimineringen ble av en av informantene beskrevet som at den de senere årene har funnet sted på en subtil eller indirekte måte. Det ble også referert til at det fortsatt finnes en generell negativ holdning til det samiske, hvor blant annet den offentlige debatten om samiske landrettigheter og mistenkeliggjøring av samiske politikere i denne sammenhengen ble brukt som eksempel. Også framstilling av samer i revyer ble holdt fram, hvor grensen mellom humor og mobbing er uklar, men hvor fordommer og myter spilles ut. Og selv om ønsket er å være morsom, så sier slike innslag allikevel noe om hvilket bilde og stereotyper som finnes om samer. Det ble på den andre siden også understreket at samer heller ikke bør bli for overfølsom for fleip og at samer ikke bør innta en offerrolle. Flere understreket også at folk har ulike toleransegrenser og ulikt refleksjonsnivå i forhold til diskriminering.

Den strukturelle diskrimineringen ble forklart i at det norske samfunnet er bygd opp omkring norsk kultur, og at denne kulturen ikke er kulturelt nøytral. Innenfor skoleverket er for eksempel lærebøker på norsk og om norske forhold. Andre eksempler var fra helsesektoren, hvor det ble vist til at det kan være vanskelig for pasienter å ta opp kulturelle og språklige behov med helsearbeidere. Det bør være helseinstitusjonenes ansvar å sikre at slike aspekter ivaretas. Det ble også sagt at det i norsk politikk er fastslått at samer skal ha likeverdige tilbud på ulike sektorer, men det er nødvendig å definere og konkretisere hva som menes med likeverdighet. Det kom også fram at regelverk ikke alltid tar hensyn til samiske forhold, for eksempel reindriftsfaglige hensyn. Det er også et behov for kunnskap i forvaltning om samiske forhold, blant annet at husholdsøkonomien fortsatt eksisterer og at det offentlige derfor ikke ensidig kan legge til grunn regelverk som tar utgangspunkt i en økonomi basert på fastlønnsarbeid. Andre eksempler var knyttet til opplæring, hvor for eksempel lese- og

skriveopplæring for voksne knyttes til arbeidslivet og defineres som behov for norskopplæring for innvandrere, mens behov knyttet til alfabetiseringsprosjekter for samiskspråklige ikke når fram. Generelt sett ble det gitt uttrykk for at kunnskapsnivå om samiske forhold i offentlig forvaltning oppleves som relativt lavt.

4.2 Grunnlagsdata om respondentene

Det tallmaterialet som presenteres i dette kapitlet er fra den gjennomførte spørreundersøkelsen (se vedlegg 2). Respondentene har en god spredning med hensyn til ulike bakgrunnstrekk, slik tabellen nedenfor viser:

Tabell 3: Kjennetegn ved respondentene. Fordeling i antall og prosent

KJØNN							
<i>N=469</i>	<i>Kvinner</i>	<i>Menn</i>	<i>Ubesvart</i>				
Antall	232	218	19				
Prosent	49,5 %	46,5 %	4 %				
KOMMUNETYPE							
<i>N=469</i>	<i>B ysamer</i>	<i>Høy</i>	<i>Middels</i>	<i>Lav</i>			
Antall	77	119	118	155			
Prosent	16,4 %	25,4 %	25,2 %	33,0 %			
UTDANNINGSBAKGRUNN							
<i>N=469</i>	<i>Grunnskole- utdanning</i>	<i>Videregående utdanning</i>	<i>Universitet/ høgskoleutdanning</i>	<i>Ubesvart</i>			
Antall	91	166	193	19			
Prosent	19,4 %	35,4 %	41,2 %	4,1 %			
ALDER							
<i>N=469</i>	<i>15-29 år</i>	<i>30-44 år</i>	<i>45-59 år</i>	<i>60 år+</i>	<i>Ubesvart</i>		
Antall	58	139	158	107	7		
Prosent	12,4 %	29,6 %	33,7 %	22,8 %	1,5 %		
SPRÅKBKGRUNN							
<i>N=469</i>	<i>Jeg forstår ikke samisk</i>	<i>Jeg forstår samisk men snakker det ikke</i>	<i>Jeg snakker samisk men skriver ikke</i>	<i>Jeg både snakker og skriver samisk</i>	<i>Ubesvart</i>		
Antall	148	92	108	116	5		
Prosent	31,6 %	19,6 %	23,0 %	24,7 %	1,1 %		
YRKESSTATUS							
<i>N=469</i>	<i>Yrkesaktiv og ansatt i privat sektor</i>	<i>Yrkesaktiv og ansatt i offentlig sektor</i>	<i>Yrkesaktiv i egen virksomhet/ selvstendig (inkl gårdbruker/fisker)</i>	<i>Pensjonist/ trygdet</i>	<i>Skoleelev/ student</i>	<i>Arbeids- søkende/ permittert</i>	<i>Ubesvart</i>
Antall	77	172	39	88	40	22	31
Prosent	16,4 %	36,7 %	8,3 %	18,8 %	8,5 %	4,7 %	6,6 %

I datamaterialet var det 218 menn (46,5 %) og 232 kvinner (49,5 %). 19 respondenter oppga ikke kjønn. Flertallet var bosatt i kommuner med lav andel samer registret i manntallet mens det var færrest respondenter som bodde i byene Oslo eller Tromsø. En stor andel av respondentene hadde universitets- eller høgskoleutdanning (40,6 %), 35,1 % hadde utdanning

fra videregående skole, mens 20,3 hadde grunnskoleutdanning. Det var også en stor andel som var ansatt i offentlig sektor; stat, fylke, kommune (35,9 %), mens 16,2 % var ansatt i privat sektor og 8,9 % hadde egen virksomhet (inkludert gårdsbruker/fisker). 19,9 % var pensjonert eller trygdet og 8,5 % var skoleelev eller student. I tillegg oppga 47,3 % at de ikke hadde barn under 18 år.

4.3 *Selvopplevd diskriminering*

4.3.1 Diskrimineringens oppfang og uttrykk

Av alle samene i datautvalget oppga omtrent hver tredje same (32,4 %) at de har opplevd å bli diskriminert de siste to årene på grunn av ulike årsaker som etnisk bakgrunn, alder, kjønn, seksuell legning, tro, funksjonshemming, lærevansker, osv.

Tabell 4: Har du, i løpet av de to siste årene, personlig opplevd at du har blitt diskriminert på noen måte?

	Antall	Prosent
Ja	152	32,8
Nei	278	60,0
Vet ikke	33	7,1
Total	463	100,0

Det bør understrekes at nesten $\frac{2}{3}$ av alle samer i undersøkelsen dermed rapporterte at de ikke hadde opplevd noen form for diskriminering de siste to årene.

Av de 1/3 av samene i undersøkelsen som sa at de hadde opplevd diskriminering, hadde over halvparten opplevd dette sjeldnere enn én gang pr måned, mens en liten andel (2,6 %) opplevde å bli diskriminert daglig.

Tabell 5: Hvor ofte har du personlig opplevd å bli diskriminert de to siste årene?

	Antall	Prosent
Minst én gang pr dag	4	2,7
Minst én gang pr uke	15	10,0
Minst én gang hver andre uke	12	8,0
Minst én gang pr måned	32	21,3
Sjeldnere enn én gang pr måned	87	58,0
Total	150	100,0

Diskrimineringen fant sted på ulike arenaer, de mest vanlige var i arbeidslivet (42,8 %), i festlige lag/”på byen” (41,4 %) og i møte med det offentlige (35,5 %).

Tabell 6: Arenaer for diskriminering.

	Antall	Prosent
I arbeidslivet	65	42,8
I festlige lag/”på byen”	63	41,4
I møte med det offentlige	54	35,5
I andre sammenhenger	43	28,3
I familie /slekt	29	19,1
I nærmiljø	27	17,8
I frivillig arbeid	25	16,4
I skole/utdanning	17	11,2
Totalt	152	100,0

Tallene viser at respondentenes opplevelser knyttet til diskriminering relaterte seg til mange ulike arenaer. I arbeidslivet og ”på byen” er de to kategoriene som scorer høyest, men også i møte med det offentlige opplevde mange at de ble diskriminert (35,5 %).

Årsakene kan også være mange. Langt de fleste rapporterte at etnisk bakgrunn var en årsak til diskriminering (67,1 %). Men også geografisk tilhørighet (27,6 %) og kjønnsdiskriminering (18,4 %) var en utløsende faktor i tillegg til lærevansker (11,8 %) og alder (12,5 %). Andre årsaker til diskriminering som religion/tro, seksuell legning, nasjonalitet og sykdom var faktorer som ble trukket fram av færre enn 10 % av respondentene.

I forhold til mulige forklaringer på hvorfor noen opptrer diskriminerende svarte hele 55,9 % at det kan skyldtes manglende kunnskap.

Tabell 7: Årsaker til diskriminering.

	Antall	Prosent
Manglende kunnskap	85	55,9
Bevisst negativ holdning til deg	57	37,5
Frykt for det som er fremmed/ ukjent	53	34,9
Uskrevne regler	45	29,6
Ubevisst negativ holdning til deg	35	23,0
Lover og formelle bestemmelser	35	23,0
Annet	29	19,1
Vet ikke	5	3,3
Totalt	152	100,0

Som oversikten viser så ble også bevisst negativ holdning trukket fram av 37,5 %. Av mer personuavhengige årsaker mente 23 % at dette kunne forklares i lov og formelle bestemmelser, mens 29,6 % trodde at uskrevne regler kunne forklare diskrimineringen.

I undersøkelsen ble det også spurt om hvem som diskriminerte. Her viser tallene at offentlig ansatte og arbeidskollegaer trekkes fram av flest, henholdsvis 40,8 % og 34,2 %, mens ukjente folk som man treffer tilfeldig ble holdt fram av 28,9 %.

Tallmaterialet viser altså at nesten to av tre samer ikke hadde opplevd å ha blitt diskriminert de to siste årene, mens én av tre samer opplevde at de ble utsatt for ulike former for diskriminering, og at mange av disse opplevde å bli diskriminert i møte med det offentlige. Flertallet av de som følte seg diskriminert holdt fram manglende kunnskap som forklaring. De aller fleste av respondentene opplevde å bli diskriminert på grunn av sin etniske bakgrunn.

4.3.2 Etnisk diskriminering

Nesten hver fjerde respondent (110 av 469) oppga å ha blitt diskriminert fordi de er samer, altså at diskrimineringen var betinget av at de hadde en samisk tilhørighet, mens over 2/3 av samene i undersøkelsen sier at de ikke har opplevd å bli diskriminert fordi de er samer de to siste årene:

Tabell 8: Har du blitt diskriminert fordi du er same? Fordeling i forhold til identitet.

	Her du, i løpet av de to siste årene, opplevd at du har blitt diskriminert fordi du er same?			Totalt
	Ja	Nei	Vet ikke	
Jeg er same	73	153	19	245
	29,8 %	62,5 %	7,7 %	100 %
Jeg har både en samisk og en annen identitet	37	166	9	212
	17,5 %	78,3 %	4,2 %	100 %
Total	110	319	28	457
	24,0 %	69,8 %	6,2 %	100,0 %

Av de respondentene som har svart at de er samer, sa 29,8 % at de opplevd å bli diskriminert fordi de var samer, mens andelen som hadde opplevd slik diskriminering blant de med en fleretnisk identitet var markert lavere (17,5 %). En mulig forklaring er at samer som har en fleretnisk identitet ikke nødvendigvis fortolker samme opplevelser likt med de som oppgir at de er samer. Å ha en fleretnisk identitet vil også kunne innebære at respondenten vil kunne ha en identitetsmessig tilhørighet til den etniske gruppen som eventuelt utøver diskriminering og slik sett vil opplevelsen av etnisk diskriminering kunne oppleves ulikt i forhold til de som ikke føler et etnisk fellesskap med flere grupper.

Respondentene ble også spurt om de, på grunn av deres etniske opprinnelse, hadde opplevd ulike former for negativ behandling knyttet til jobb, møte med det offentlige og i frivillige organisasjoner, osv. Hele 34,9 % svarte at de hadde opplevd diskriminerende bemerkninger eller opptreden fra offentlig ansatte/tjenesteytere, mens 27 % mente at rettmessige (lovpålagte) tjenester ikke var blitt gjort tilgjengelig for dem. Like mange (27 %) mente at informasjon om rettigheter til offentlige tjenester var holdt tilbake på grunn av deres etniske opprinnelse. Å bli utstøtt eller mobbet på arbeidsplassen hadde en av fire opplevd. Derimot hadde bare 13,8 % erfart å bli forbigått ved interne opprykk og bare 13,2 % hadde erfart å ikke få en jobb som de mente at de var best kvalifisert for på grunn av deres etniske opprinnelse.

4.4 Oppfatninger om aktuelle problemstillinger.

Alle som bekreftet at de var samer eller hadde både en samisk og en annen identitet (N=469), ble bedt om å svare på en del påstander, og rangere påstandene langs en seksdelt skala fra ”helt enig” til ”helt uenig”. Disse kategoriene er i analysen delt inn i tre kategorier; ”helt eller nesten helt enig”, ”både/og”, ”helt eller nesten helt uenig”. Dette gjaldt påstander som er knyttet til helsetjenester, opplæring og utdanning, lovverk og offentlige bestemmelser, samiske rettigheter, og Sametingsvalg og Sametingets virksomhet. Påstandene omfattet både sosiale og individuelle relasjoner, og påstander knyttet til personuavhengige samfunnsstrukturer.

4.4.1 Samisk språk og kultur i helsetjenesten

I undersøkelsen ble respondentene bedt om å ta stilling til tre påstander om helsetjenestene; om de hadde fått tolk dersom de ba om det og om det lokale helsepersonellet hadde samisk kulturkunnskap og språkkunnskap.

Når det gjelder kunnskap om samisk kultur i helsetjenesten, var det en overvekt som ikke var enig i at lokalt helsepersonell hadde dårlig kunnskap om samisk kultur. Det var imidlertid en relativt stor andel, en fjerdedel, som ikke visste.

Tabell 9: Det lokale helsepersonellet har lite kunnskap om lokal samisk kultur

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	132	28,1
Både/og	86	18,3
Helt eller nesten helt enig	88	18,8
Vet ikke	109	23,2
Ubesvart	54	11,5
Total	469	100,0

Det var en tendens i datamaterialet til at samiskspråklige i større grad var enig i at helsepersonell ikke hadde kunnskap om samisk kultur enn de respondentene som ikke snakket samisk. Av bysamer var det få som er uenig i påstanden, men det var også flest i denne kategorien som ikke visste eller ikke hadde tatt stilling til om helsepersonell har samisk kulturkunnskap. Ellers peker ikke variasjonene etter kommunetype (høy, middels, lav) mot en klar tendens, mens det er en klar ulikhet mellom de som sier de har opplevd diskriminering og de som ikke har opplevd dette i forhold til om de som er enig i påstanden, henholdsvis 31,8 % og 12,5 %.

Når det gjelder helsepersonellens samiskspråklige kunnskaper, så opplevde ca hver tredje respondent at helsepersonell ikke snakket samisk.

Tabell 10: Det lokale helsepersonellet snakker ikke samisk

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	92	19,6
Både/og	85	18,1
Helt eller nesten helt enig	145	30,9
Vet ikke	95	20,3
Ubesvart	52	11,1
Total	469	100,0

Halvparten av de som var enig i påstanden oppga at de hadde opplevd å bli diskriminert, mens bare hver fjerde av de som ikke har opplevd diskriminering er enig i påstanden. Når det gjaldt respondentenes egen språkbakgrunn var det ikke markerte utslag. Ser man derimot på de som var uenige i påstanden om at helsepersonell ikke snakket samisk, så var de samiskspråklige mest uenig, men det var flest ikke-samiskspråklige som ikke visste eller som ikke svarte på påstanden. Det var også en tendens til at respondenter fra kommuner med høy andel samer i manntallet var mest uenig i påstanden. Samiskspråklige fordelte seg relativt likt langs aksene enig-uenig, med en topp i hver ende hvor hver femte var helt enig og hver femte var helt uenig.

Bare hver femtende respondent av de som var samiskspråklig hadde ikke fått tolk selv om de hadde bedt om det, noe som kan tyde på at det ikke er et stort problem å få tolking ved behov. Den store andelen ”vet ikke” og ”ubesvart” skyldes her at også ikke-samisktalende har svart.

Tabell 11: Jeg har opplevd at jeg ikke har fått tolk selv om jeg har bedt om det ved lege-/sykehusbesøk

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	234	49,9
Både/og	9	1,9
Helt eller nesten helt enig	20	4,3
Vet ikke	141	30,1
Ubesvart	65	13,9
Total	469	100,0

Av de som oppga at de snakker samisk (N=224) var 52,7 % uenig i påstanden, mens bare 6,7 % var enig, 25 % visste ikke og 12 % har ikke svart.

Hva tallene kan si oss

Tallene om helsepersonalets kunnskap om samisk kultur kan tolkes dit hen at samisk kulturkunnskap ikke i tilstrekkelig grad aktiviseres i møte mellom helsepersonellet og pasienten. Det kan også tolkes dit hen at respondenten ikke er bevisst på at slik kulturkunnskap eksisterer i samhandlingen, alternativt at respondenten ikke er kjent med hvordan kultur kan være en ressurs i samhandlingen mellom helsepersonell og pasient. Tallmaterialet viser også at et relativt stor andel samiskspråklige respondenter mente at helsepersonell ikke har samisk kulturkunnskap og ikke snakker samisk. Dette er en utfordring i forhold til at pasienter skal få likeverdige helsetjenester. Tallene indikerer at det er tilfredsstillende tilgang til tolkebistand, men det var en liten andel som hadde opplevd å ikke få tolk og innenfor helsevesenet vil dette være et stort problem fordi konsekvensene kan være så dramatiske. Blant annet skriver Magga at ”*Pålitelige kilder rapporterer om at det ennå faktisk skjer at samer lider og endog dør fordi de ikke blir forstått*” (Magga 2002, s 560).

Flere av informantene pekte på at det ikke er den enkelte pasients ansvar, men derimot helseinstitusjonenes ansvar å sikre at de forstår sine pasienter, både kulturelt og språklig. Det er i denne sammenhengen utarbeidet både offentlige utredninger og planer med konkrete tiltak for å avhjelpe samers møte med norsk helsevesen (NOU 1995:6, SHD 2001). Det viser seg imidlertid at nødvendige tiltak ikke i tilstrekkelig grad har blitt fulgt opp og gjennomført (Abelsen m.fl 2002).

4.4.2 Offentlige reguleringer

I spørreskjemaet var det satt opp tre påstander som knyttes an til offentlige reguleringer; motorferdsel i utmark, etablering av nasjonalparker og arvelovgivning. I forhold til motorferdsel og nasjonalparker så er dette temaer som ofte er omtalt og debattert i media og

ofte også koblet til debatter om en lokal eller en samisk bruk av naturen. En av påstandene var om motorferdsel og bruk av naturen.

Tabell 12: Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag tar ikke hensyn til min måte å bruke naturen på

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	183	39,0
Både/og	82	17,5
Helt eller nesten helt enig	124	26,4
Vet ikke	46	9,8
Ubesvart	34	7,2
Total	469	100,0

Hver fjerde respondent var enige i påstanden, men langt flere var uenige (39 %). Tallene viser imidlertid at det var færre som var enige i påstanden blant bysamer (16,9 %) og samer bosatt i kommuner med lav andel samer i manntallet (21,3 %) enn i kommuner med middels (26,3 %) eller høy (39,3 %) andel samer. Ser man på språktilhørighet så var det relativt få blant de som ikke forsto samisk som var enig i at motorferdselsloven ikke tok hensyn til respondentenes bruk av naturen (13,5 %) mens andelen blant de samisktalende var langt høyere (34,4 %).

Når det gjelder betydningen av etablering av nasjonalparker i forhold til bruk av naturen, viser tallene samme tendens; 24,3 % eller ca ¼ var enig i at slik etablering hadde en negativ effekt på egen bruk av naturen, mens 39 % ikke er enig i dette.

Tabell 13: Etablering av nasjonalparker er negativt for min måte å bruke naturen på

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	183	39,0
Både/og	68	14,5
Helt eller nesten helt enig	114	24,3
Vet ikke	59	12,6
Ubesvart	45	9,6
Total	469	100,0

Respondentenes språkbakgrunn falt i stor grad sammen med de svarene som framkom i forhold til motorferdsel. Det gjaldt både for de som var enig og de som var uenig. Det var verdt å merke seg at nesten hver femte respondent ikke hadde tatt stilling til påstanden.

Det var en tendens til at det er flere i kommuner med høy andel samer som var enige i påstanden om motorferdselsloven og etablering av nasjonalparker, enn andelen uenige. For de øvrige kategoriene av kommuner var forholdet omvendt. Hver fjerde i kommuner med høy

andel har imidlertid valgt å ikke svare på påstanden (8,4 %) eller krysset av på at de ikke visste (11,8 %).

En annen tilnærming til samiske rettigheter har vært arvelovgivningen. Respondentene ble bedt om å ta stilling til en påstand om at norsk arvelovgivning ikke samsvarer med deres oppfatning om arvelovgivning. Til forskjell fra de to foregående påstandene så svarte hele 1/3 at de ikke visste.

Tabell 14: Norsk arvelovgivning samsvarer ikke med min oppfatning om arvefordeling

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	120	25,6
Både/og	58	12,4
Helt eller nesten helt enig	93	19,8
Vet ikke	159	33,9
Ubesvart	39	8,3
Total	469	100,0

Hver fjerde var helt eller nesten helt uenig, mens bare hver femte respondent var enig. Om man ser på hvem det var som svarte ”vet ikke”, så fordelte de seg ganske jevnt i forhold til språktilhørighet. Også i forhold til tilhørighet til type kommune så var fordelingen relativt lik. Andelen ”vet ikke” varierte aldersmessig fra 38,1 % for de mellom 15-29 til 27,1 % for de over 60 år. Den store andelen ”vet ikke” kan forklares i at spørsmål om arv sjelden aktualiseres for den enkelte og at samiske sedvaner knyttet til arv derfor lettere kan viskes bort og bygges ut med norsk arvelovoppfatning hos den enkelte. Det var imidlertid en tendens til at en større andel av de som sa at de har erfart diskriminering var enig i påstanden enn de som ikke har opplevd dette. I påstanden om arvelovgivning var forskjellene markant ved at hele 41,8 % av de som hadde opplevd diskriminering var enig i påstanden, mens bare 12,2 % av de som ikke har opplevd dette var enig. Den samme tendensen var klar også i forhold til motorferdsel i utmark (hhv 40,9 % og 20,4 %) og også i forhold til etablering av nasjonalparker, selv om sammenhengen ikke var like klar her (hhv 35,5 % og 20,1 %).

Hva tallene kan si oss

Bruk av naturen kan forstås som en identitetsmarkør som ofte kobles til utøvelse av samisk kultur, slik en av informantene påpeker. Dette er spesielt tydelig innenfor det samiske språkforvaltningsområdet, hvor motorisert ferdsel ofte presenteres som en del av samisk naturbruk. Tallene viste at motorisert ferdsel ikke oppfattes som en betingelse for bruk av naturen for samer fra andre steder. Dette kan indikere at kobling av motorisert ferdsel til samisk kultur har innslag av kontrastering mot majoritetssamfunnet. En annen mulig

forklaring er at ulikheter i oppfatninger omkring motorferdsel mellom respondenter bosatt i kommuner med høy, middels eller lav andel samer i manntallet også er sammenfallende med hvor omfattende befolkningens bruk av naturen er i forhold til høsting av naturressurser (husholdsøkonomi).

Rettsregler og lovgivning er systemer og strukturer som regulerer samfunnet. Slike systemer er ikke nøytrale størrelser men reflekterer storsamfunnets verdier og normer. Dette kan føre til at minoriteter kan oppleve å bli forskjellsbehandlet selv om lovverkets intensjon er å likebehandle alle. I forhold til samiske rettsoppfatninger om arv, familieoppløsning og eiendom, sier Jon T. Johnsen i en kronikk om ”Samisk rettshjelp” i Dagbladet 10. juni 2002 at disse er ”*fortsatt ikke likestilt med norske i lovverket*” (Johnsen 2002). Også språkferdigheter i samers møte med norsk rett kan medføre at den enkeltes rettssikkerhet er truet (Johnsen1997). Det er også grunn til å merke seg at gjennom Finnmarksloven har Stortinget bekreftet at det også finnes samiske sedvaner i norsk rett (jf Innst. O. nr. 80 (2004-2005), kap 7.2.2). Dette kan medføre en fornyet rettsituasjon hvor rettens kunnskap omkring slike sedvaner vil bli viktigere. I boka ”Samene i rettssystemet” viser Wenke Brenna til at det vil kunne bli større forskjell innenfor og utenfor indre-Finnmark tingretts¹⁰ område, fordi man kan tenke seg at ”*situasjonen for samiske brukere i større grad vil være avhengig av rettsanvenders kunnskaper om og deres vilje til bruk av samiske sedvaner*” (Brenna 2005 s 328). Den samme situasjonen vil også være tilstede for samer som anker sine saker fra indre-Finnmark tingrett til høyere instans.

Et annet element er når endringer i regelverk og offentlige bestemmelser finner sted uten at konsekvenser for samisk kultur vurderes, eller hvor tradisjonelle samiske kunnskap og ferdigheter ikke vektlegges (Magga 2002).

---

¹⁰ Indre-Finnmark tingrett ble opprettet 1. januar 2004. Rettskretsen omfatter kommunene i forvaltningsområdet for samelovens språkregler i Finnmark, dvs. kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Tana og Porsanger. Domstolen er en ordinær førsteinstansdomstol, som betjener alle innbyggere innenfor sitt domssogn. Den består av en sorenskriver, en dommerfullmektig, og 2,5 saksbehandlerstillinger. Det er lagt vekt på at domstolen skal være tospråklig, og det er rekruttert dommere og saksbehandlere som behersker både norsk og samisk språk. Det er også knyttet forventninger til domstolens forståelse for samisk kultur og er opprettet utfra målsettinger om økt kompetanse og forståelse for samisk kultur.

4.4.3 Opplæring og utdanning

På spørsmålene om opplæring og utdanning var det kun foreldre med barn som hadde fått grunnskoleopplæring de to siste årene som ble bedt om å svare. En av påstandene gjaldt samiskopplæring og forholdet til familie og venner.

Tabell 15: Familie/venner reagerer negativt dersom/på at mine barn får opplæring i samisk

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	86	75,1
Både/og	7	6,1
Helt eller nesten helt enig	7	6,1
Vet ikke	14	12,3
Total	114	100,0

Bare ca hver 20 respondent var helt eller nesten helt enig i påstanden om at familie og venner hadde reagert negativt på at barna fikk opplæring i samisk, mens $\frac{3}{4}$ var helt eller nesten helt uenig i påstanden. Dette tilsier at det å lære samisk i skolen ikke er en stor kime til konflikt innad i familien. Andelen barn som får opplæring i samisk varierer fra kommune til kommune, en variasjon som kan ha andre årsaker enn motstand fra familien, for eksempel at kommunene ikke har lærere som kan undervise eller at foreldre ikke kjenner til retten til opplæring i samisk.

Å gi informasjon om barns rett til opplæring i samisk er skoleeiers plikt. Det viser seg at 43 % er uenig i en påstand om at de får dårlig informasjon om barnas rettigheter til opplæring i samisk.

Tabell 16: Jeg får dårlig informasjon fra skolen om hvilke rettigheter mine barn har til opplæring i samisk

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	49	43,0
Både/og	19	16,7
Helt eller nesten helt enig	36	31,6
Vet ikke	10	8,8
Total	114	100,0

Andelen som er enig er imidlertid nesten hver tredje respondent. Nå er behovet for informasjon varierende fra person til person, og mange vil også i utgangspunktet kjenne til hvilke rettigheter som gjelder. Det er en klar tendens til at flere av respondenter med universitets- eller høgskoleutdanning var mer enig om at det gis for lite informasjon enn respondenter med grunnskoleutdanning. Omfanget av informasjon som gis kan også variere fra kommune til kommune, og fra skole til skole. Respondenter fra kommuner med høy andel samer var mest uenig i at de fikk dårlig informasjon, men flere respondenter fra kommuner

med lav andel samer var enig. Samme tendens finner man når det gjelder språkbakgrunn, hvor langt flere samiskspråklige respondenter kan tolkes som tilfredse med informasjonen enn respondenter som er norskspråklige. Av de som sa de hadde opplevd diskriminering var langt flere enig i påstanden enn de som ikke hadde opplevd dette.

En sentral del av forholdet mellom foreldre og skole er foreldremøter og foreldresamtaler. Vel halvparten var uenig i at skolen ikke avholder slike møter og samtaler, mens i overkant av hver tiende var enig.

En påstand som mange foreldre var delte i sin oppfatning om, var at samisktimer blir avlyst hvis læreren blir syk. Her var over ¼ enig og over ¼ av respondentene uenig i at dette skjer.

Tabell 17: Dersom samisklæreren blir syk blir undervisningen avlyst

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	36	31,6
Både/og	9	7,9
Helt eller nesten helt enig	35	30,7
Vet ikke	34	29,8
Total	114	100,0

Det er imidlertid påfallende at bare 5,3 % av respondentene var enig i at dette skjedde i forhold til andre fag.

Tabell 18: Dersom lærere i andre fag blir syk blir undervisningen avlyst

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	63	55,8
Både/og	19	16,8
Helt eller nesten helt enig	6	5,3
Vet ikke	25	22,1
Total	113	100,0

Disse tallene indikerer at skolene i større grad synes å avlyse samisktimer ved sykdom enn andre timer.

Når det gjelder undervisning om samiske samfunnsforhold generelt, er det langt flere som er uenig (41,2 %) enn enig (24,4 %) i at skolen ikke underviser om dette, mens hver fjerde er enig i at lærerne kan lite om samiske forhold:

Tabell 19: Lærere kan lite om samiske samfunnsforhold

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	51	41,2
Både/og	30	23,6
Helt eller nesten helt enig	30	24,4
Vet ikke	15	11,8
Total	127	100,0

Tallene for opplæring viser samme tendens i forhold til inndeling i type kommuner, språkbakgrunn og utdanningsnivå hos respondentene. Respondenter fra kommuner med høy andel samer er mer uenig i påstandene som de ble bedt om å ta stilling til, enn samer fra kommuner med lav andel samer. Respondenter med samiskspråklig bakgrunn er mer uenig mens de med norskspråklig bakgrunn er mer enig, og de med høy utdanning er mer uenig mens de med lav utdanning er mer enig. Det kan være flere årsaker til det er slike systematiske ulikheter.

Hva tallene kan si oss

Tallene kan generelt sett tolkes slik at det er et forbedringspotensiale for skoleeierne i forhold til organisering av samiskopplæringen. Selv om nesten halvparten kan sies å ha vært fornøyd med den informasjon som de får, så var nesten hver tredje enig i påstanden om at de fikk dårlig informasjon om rettigheter til språkopplæring. Også på påstanden om at samisktimer ble avlyst, var det mange som var enig i at dette skjedde, og det ble spesielt mange når man så hvor få det var som mente at dette skjedde i andre fag. Årsaken til at samisktimer oftere blir avlyst enn andre timer kan være flere. En forklaring kan være mangel på vikarer. En annen mulig forklaring kan være at samiskfaget har lavere status enn andre fag. Uansett vil kvaliteten på samiskopplæringen lide dersom det er en tendens til at det ikke settes inn vikarer ved samisklærers sykdom. Dette er uansett et spørsmål om skoleeiers oppfølging av opplæringsloven og herunder organisering av samiskfaget.

I forhold til læreres kunnskap om samiske forhold er det variasjon i forhold til kommune- og språktilhørighet, ved at det er flere fra kommuner med lav andel samer som er enig i påstanden om at lærere har lite kunnskap om samiske forhold enn fra kommuner med høy andel samer. Her vil det kunne være et behov for geografisk differensiert etter- og videreutdanning.

En viktig faktor som kan forklare variasjonene i forhold til kommunetyper og språktilhørighet, kan være den strukturelle ulikheten som er etablert mellom det

opplæringstilbudet som gis til barn innenfor det samiske språkforvaltningsområdet og de som er utenfor dette området (Sametinget 2001), spesielt gjennom det samiske læreplanverket (L97 Samisk) og det nasjonale læreplanverket (L97). Betydningen av Samisk høyskole i forhold til samiskspråklig lærerkompetanse kan heller ikke undervurderes i forhold til språkforvaltningsrådets dekning av samiskspråklige lærere og lærere med samisk kulturkunnskap. I forhold til de som er enig i påstandene om opplæring og utdanning er det en klar og entydig tendens til at langt flere av de som sier de har opplevd diskriminering er enig i påstandene enn de som ikke har opplevd dette.

4.4.4 Samiske rettigheter og Finnmarksloven

I skjemaet ble respondentene også bedt om å ta stilling til fire påstander om samiske rettigheter og Finnmarksloven.

Det var langt flere som var enig enn uenig i at debatten om samiske rettigheter og Finnmarksloven har ført til en mer negativ holdning til samer de to siste årene.

Tabell 20: Debatten om samiske rettigheter/finnmarksloven har ført til mer negativ holdning til samer de siste to årene

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	81	17,3
Både/og	111	23,7
Helt eller nesten helt enig	208	44,3
Vet ikke	57	12,2
Ubesvart	12	2,6
Total	469	100,0

Det er også flere som var enig enn uenig i at omfanget av negative oppslag om samer har økt de to siste årene, og at debatten ikke har ført til større åpenhet i forhold til samiske spørsmål.

Tabell 21 Omfanget av negative medieoppslag om samer har økt de siste to årene

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	111	23,7
Både/og	123	26,2
Helt eller nesten helt enig	152	32,4
Vet ikke	66	14,1
Ubesvart	17	3,6
Total	469	100,0

Imidlertid var det i overkant av hver tiende som mente at debatten om samiske landrettigheter hadde medført at de følte seg dårligere behandlet enn tidligere. Tvert om var over halvparten uenig i dette.

Tabell 22 Debatten om samiske rettigheter/Finmarksloven har medført at jeg føler meg dårligere behandlet enn tidligere

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	255	54,4
Både/og	74	15,8
Helt eller nesten helt enig	59	12,6
Vet ikke	66	14,1
Ubesvart	15	3,2
Total	469	100,0

I tallmaterialet om samiske rettigheter er det ingen systematiske variasjoner mellom ”bysamer” og respondenter fra kommuner med høy, middels eller lav andel samer på disse spørsmålene.

Hva tallene kan si oss

Tallmaterialet om samiske rettigheter og kan tyde på at den offentlige debatten ikke oppleves å ha smittet over på individuelle relasjoner. Men debatten kan også ha hatt som effekt at allerede eksisterende negative holdninger kun er brakt fram i lyset på den offentlige arena, slik en av informantene påpekte. Dette fanges imidlertid ikke opp i spørreskjemaet.

Om utviklingen mot mer negativ holdninger til samer på sikt vil kunne medføre en mer negativ behandling av den enkelte same er imidlertid vanskelig å predikere, men uansett vil det kunne være et problem for samfunnet at omfanget av negative oppslag om samer i det offentlige rom gjennom media av samer oppfattes å øke. Den mediedebatten som har funnet sted i forhold til Finnmarksloven og etablering av Finnmarkseiendommen kan oppfattes som skjev i den forstand at sametingspolitikere kan sies å bli mistenkeliggjort i forhold til hvilke motiver de har for sin politiske adferd, mens det ikke på samme måte blir stilt spørsmål ved fylkespolitikernes. Det kan spørres om det er en lavere terskel overfor samepolitikeres utøvelse av politisk makt enn overfor andre politikere. Det er imidlertid gjort lite forskning verken omkring medias selvstendige rolle i den samiske rettighetsdebatten eller som kanal for samfunnsdebatt omkring disse spørsmålene.

4.4.5 Sametingets virksomhet og Sametingets valgmannstall

I spørreskjemaet ble manntallsførte samer (N=427) bedt om å ta stilling til noen påstander omkring valg til Sametinget. En av påstandene var i forhold til om familien har reagert negativt på at respondenten står i manntallet.

Tabell 23: Jeg har opplevd at familie/venner har reagert negativt på at jeg står i manntallet

	Antall	Prosent
Helt eller nesten helt uenig	294	68,9
Både/og	35	8,2
Helt eller nesten helt enig	63	14,8
Vet ikke	23	5,4
Ubesvart	12	2,8
Total	427	100,0

Over to tredjedeler av respondentene var helt eller nesten helt uenig i dette, mens bare 14,8 % var helt eller nesten helt enig. Av de som var enig, var hele to tredjedeler kvinner. Familien har stor betydning for de valg som man gjør. Disse tallene er derfor interessante for eksempel i forhold til at kvinneandelen i Sametingets valgmanntall har vært langt lavere enn andelen menn, helt fram til siste valgperiode da Sametinget igangsatte en egen kampanje for å øke andelen kvinner i manntallet og kan indikere at kvinner i større grad enn menn må overstige sosiale familiebarrierer i forhold til Sametinget.

Av den store andelen som er uenig i påstanden, viser tallene ingen klare variasjoner mellom de ulike kommunegruppene, mens det er færre bysamer som er uenig i påstanden. Heller ikke språkbakgrunn gir entydige utslag .

Tallene tyder på at det å stå i manntallet for mange ikke er en kime til familiekonflikt. For den relativt lave andelen som er enig i at de har opplevd negative reaksjoner fra familie og venner, snakker eller forstår flertallet ikke samisk og er enten bysamer eller bor i kommuner med lav andel samer i manntallet.

Respondentene ble også bedt om å ta stilling til påstander knyttet til avleggelse av stemmer til Sametingsvalget; om de ble behandlet med respekt, om de fikk tilstrekkelig informasjon.

Bare et lite antall respondenter (3,7 %) mente at de ikke var behandlet med respekt da de avla stemme, mens 6,6 % mente at de ikke hadde fått tilstrekkelig informasjon. Også til påstanden om at valgansvarlige behandlet Sametingsvalget som mindre viktig enn Stortingsvalget er 61,4 % uenig, mens bare 10,8 % er enig.

Hva tallene kan si oss

Tallene kan tolkes dit hen at det er en stor grad av tilfredshet knyttet til avvikling av Sametingsvalget i den enkelte kommune, og at eventuelle negative hendelser skjer sporadisk.

Dette betyr ikke at den enkelte kommune ikke har et forbedringspotensiale men at de fleste velgere er tilfredse med avviklinga av Sametingsvalget.

4.5 Oppsummering av funnene

Hovedtrekket av de funn som framkommer i spørreundersøkelsen er at en stor andel av respondentene ikke har opplevd å bli diskriminert i løpet av de to siste årene. I undersøkelsen sier hver fjerde at de har blitt diskriminert fordi de er samer, men over halvparten av disse har opplevd det sjeldnere enn én gang pr måned.

Materialet viser at den diskrimineringen som samer opplever å bli utsatt for både kan karakteriseres som sosial og som strukturell diskriminering. Det er ikke nødvendigvis klare grenser mellom disse to formene, spesielt i de tilfellene hvor folks opplevelser er knyttet til møte med det offentlige. Det som noen kan oppleve som en relasjonell diskriminering kan andre fortolke som et resultat av at ansatte forholder seg til diskriminerende regler.

Denne rapporten viser at samer opplever diskriminering i hverdagen. Etter krigen ble den formelle statlige politikken overfor samer lagt om fra en åpen og direkte diskriminering og undertrykkelse av samisk kultur og særpreg til en politikk preget av likeverdstenkning. Imidlertid oppleves fortsatt en diskriminering som finner sted gjennom lover og regler og som i resultat gir en negativ forskjellsbehandling av samer uten at dette er intensjonelt. Når det gjelder fornuksperiodens konsekvenser i forhold til offentlig forvaltning, lovgivning og rettssystemet, og andre samfunnssektorer, står mange av de ordningene som ble opprettet i løpet av denne perioden fortsatt ved lag. Det kan også tenkes at mange av de holdningene som ble etablert i denne perioden fortsatt eksisterer. Dette medfører at samisk kultur på langt nær kan sies å være likestilt med norsk kultur. De funnene som framkommer i denne rapporten kan langt på vei sies å bekrefte at det er mange som opplever situasjonen slik.

Det viser seg at det er forskjell i opplevelser av diskriminering avhengig av hvilken type kommune man bor i: Høy, middels eller lav andel samer i manntallet eller om man bor i by. Bysamene er oftest motpolen til respondenter bosatt i kommuner med høy andel samer i manntallet når det gjelder de påstander som respondentene er bedt om å ta stilling til, og det er også færrest bysamer som opplever diskriminering. Samer fra kommuner med lav andel samer i manntallet ligger normalt nærmest bysamene i forhold til opplevd diskriminering. Dette kan ha sin forklaring i at disse samene bor i samfunn hvor de forsvinner i mengden og at deres samiskhet ikke er synlig. En av informantene påpekte også at det kan være at disse samene er

mer ”tykkhudet” enn andre samer og at deres terskel for hva som oppfattes som diskriminering er høy.

5 Forslag til tiltak

Studien har vist at respondentene har erfaringer som oppleves som etnisk betinget sosial eller strukturell diskriminering. Studien indikerer at det offentlige i sterkere grad bør institusjonalisere hensyn til det samiske samfunns behov der hvor de skiller seg fra storsamfunnets. Flere av informantene påpekte at det fortsatt eksisterer et behov for å sikre at det som i utgangspunktet framstår som rettferdig ikke i praksis skal slå negativt ut for samer. Det bør samtidig understrekes at det blant annet er geografiske og institusjonelle variasjoner som gjør at situasjonen ikke er lik for alle samer. For eksempel utgjør det samiske språkforvaltningsområdet en sentral avgrensning ved at norske myndigheter hittil har differensiert geografisk i forhold til hvilke rettigheter den enkelte same har.

Et viktig element for å avhjelpe strukturell diskriminering er å legge et rammeverk til grunn som sikrer resultatlikhet for ulike kulturelle grupper, slik flere av informantene påpekte. Dette kan både dreie seg om hvordan den enkelte tjenestemann møter samer men også at regler og ulike ordninger slår negativt ut for samer. Det bør derfor vurderes å foreta en gjennomgang av sentrale lover og offentlige bestemmelser med sikte på å identifisere og definere samers rettigheter i forhold til blant annet helse-, sosial-, og skolesektoren. Samtidig påpekte en av informantene at slike formelle reguleringer må være såpass fleksible at det er rom for utvikling og lokale tilpasninger.

Studien viser at ivaretagelsen av det samiskopplæringen i skoleverket ikke oppleves som godt nok. Dette gjelder spesielt organiseringen av undervisningen, men også det innholdet i undervisningen om samiske forhold. Det bør derfor vurderes å tydeliggjøre det ansvar skoleeier har i henhold til Opplæringslovens bestemmelser for ivaretagelse av opplæringstilbudet til samiske barn. Det bør også vurderes å utarbeide etter- og videreutdanningskurs for lærere i samisk kulturkunnskap, og da spesielt rettet inn mot kommuner med en middels eller lav andel samer.

Den negative forskjellsbehandling som finner sted i forhold til folks sosiale kontakt kan anta mange former gi seg mange ulike utslag. Det er derfor vanskeligere å målrette tiltakene mot slike hendelser. Et viktig bidrag som en av informantene holdt fram, er etableringen av samiske kultur- og språksentra. Slike sentra vil kunne være viktige treffpunkt lokalt hvor samer og ikke-samer treffes og samhandler sosialt gjennom ulike arrangement og

kursvirksomheter. Etablering av slike arenaer i flere lokalsamfunn vil derfor kunne normalisere dialogen og etablere nye relasjoner mellom samer og ikke-samer. Det ble holdt fram at det er viktig at kommunene aktiviseres og ansvarliggjøres i forhold til slike lokale treffpunkt.

Denne studien har så vidt skrappt i overflaten av samers opplevelser omkring diskriminering. Studien har dokumentert at samer opplever at de blir diskriminert, noe man kan anta også vil kunne påvirke deres hverdagsliv. Det bør derfor foretas en analyse av hvilke effekter diskriminering kan gi, blant annet hvordan diskriminering kan vedlikeholde eller endre sosiale strukturer i forhold til for eksempel status og lagdeling i samfunnet. Hverdagslivet påvirkes også av formelle samfunnsstrukturer som kan oppleves som diskriminerende, både for den enkelte same og som gruppe. Effekten av en så vidt betydningsfull strukturell ramme som det samiske språkforvaltningsområdet bør undersøkes nærmere i forhold til differensiering av samers kulturelle mulighetsrom.

Denne studien har ikke omfattet det som kan omtales som intern diskriminering blant samer. Dette er imidlertid et tema som dukker opp med ujevne mellomrom og hvor det framkommer at samer føler diskrimineringen fra andre samer. Mulige forklaringer kan være mange, for eksempel historisk, språklig, kulturelt og strukturelt i forhold til formaliserte rettigheter. Både omfanget og effekter bør undersøkes nærmere, både i forhold til den enkelte same men også i forhold til mulige konsekvenser for den samiske samfunnsutviklingen.

Litteratur

- Abelsen, Birgit, Isak Mathis Henriksen, Otto Hauglin og Eva Josefsen (2002): *Oppfølging av plan for helse- og sosialtjenester for den samiske befolkning i Norge – evaluering*, Norut Finnmark og Agenda utredning, Helsedepartementet 2002
- B.Innst.S nr.5 (2002-2003): *Innstilling frå kommunalkomiteen om løyvingar på statsbudsjettet for 2003 vedkomande rammeområde 6 Kommunal- og regionaldepartementet, Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Finansdepartementet mv. og rammeområde 7 Folketrygda*
- Brenna, Wenke (2005): *Samene i rettssystemet*, Kárášjohka, ČalliidLágádus
- Brochmann, Grete, Jon Rogstad og Tordis Brochgreving (2002): ”Makt og flerkulturelle nasjonalstater” i Brochmann, Grete, Tordis Brochgreving og Jon Rogstad (red.): *Sand i maskineriet*, Gyldendal Akademiske Forlag
- Giddens, Anthony (2001): *Sociology*, Polity Press, 4.edition
- Innst.O nr 80 (2004-2005): *Innstilling fra justiskomiteen om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarksloven)*
- Johnsen, Jon T. (1997): *Samisk rettshjelp*, Tano Aschehoug
- Johnsen, Jon T. (2002): *Samisk rettshjelp*, kronikk i Dagbladet 10. juni 2002
- Kramvig, Britt (1999): ”I kategoriens vold” i Eidheim, Harald (red.): *Samer og nordmenn*, Cappelen Akademiske Forlag
- Lange, Anders (1998): *Samer om diskriminering*, Stockholm, CEIFO
- Lund, Svein (2003): *Samisk skole eller Norsk Standard? Reformene i det norske skoleverket og samisk opplæring*, Davvi Girji
- Magasinet 2 – 2005, NISO og Norsk folkehjelp
- Magga, Ole Henrik (2002): ”20 år etter Stilla: Er samisk kultur og norsk kultur omsider likestilt?” i Lødrup, Peter og Carsten Smith (red.): *Rettsteori og rettsliv*, Universitetsforlaget
- NOU 1995:6 *Plan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning i Norge*
- NOU 2002:12 *Rettslig vern mot etnisk diskriminering*
- Owe, Stein (1998): *En undersøkelse av rettsoppfatninger i Finnmark*, Washington DC, ikke publisert
- Pettersen, Torunn (2004): ”Tallfesting av samebefolkningen i Norge – registreringspraksis og hovedtall”, oversiktsnotat, Sámi Instituhta/Nordisk samisk institutt, http://www.sami-statistics.info/aefiles/Oversiktsnotat_antall_samer_%20Norge.pdf
- Sametinget (2001): *Utredning om samiskopplæring utenfor forvaltningsområdet for samisk språk*, desember 2001
- SHD (2001): *Mangfold og likeverd. Regjeringens handlingsplan for helse- og sosialtjenester for den samiske befolkningen i Norge 2002-2005*, Sosial- og helsedepartementet
- Stordahl, Vigdis (1997): ”Fra ”lavtstaaende race” til ”urbefolkning”” i Eriksen, Thomas Hylland (red.): *Flerkulturell forståelse*, Tano Aschehoug

Oslo, 03/11/2005

Befolkningsundersøkelse om selvopplevd diskriminering

TNS Gallup og Norut NIBR Finnmark gjennomfører for tiden en kartlegging av selvopplevd diskriminering på vegne av Kommunal- og regionaldepartementet. Denne undersøkelsen er sendt ut til et tilfeldig utvalg av befolkningen i de kommunene i Norge med flest samer. Både de som regner seg som samer og de som ikke regner seg som samer inviteres til å svare på spørreskjemaet.

Vedlagt vil du finne to spørreskjema, ett på norsk og ett på samisk. Velg det skjemaet som passer deg best. Du skal kun fylle ut ett av skjemaene. Vi ber deg om å svare så ærlig og oppriktig som mulig, og kun med tanke på dine egne, personlige erfaringer de to siste årene.

Når du har fylt ut spørreskjemaet, legger du det i den frankerte svarkonvolutten og returnerer det til oss. Vi garanterer at besvarelsen din vil bli behandlet anonymt. Ingen svar kan spores tilbake til enkeltpersoner.

Det hadde vært fint om du svarte så fort som mulig, og senest en uke etter at du mottok undersøkelsen. Svarene dine er svært viktige for oss. Hvis du har spørsmål kan du ta kontakt med TNS Gallup på telefon 800 84 700. Vi vil sette svært stor pris på din tilbakemelding!

Med vennlig hilsen

Thomas Karterud
TNS Gallup

Eva Josefsen
Norut NIBR Finnmark

Undersøkelse om selvopplevd diskriminering

Diskriminering forekommer når en person eller gruppe av mennesker blir behandlet mindre fordelaktig enn andre på bakgrunn av etnisk opprinnelse, religion, tro, funksjonshemming, alder eller seksuell legning. Med andre ord, diskriminering betyr å behandle folk negativt eller fiendtlig, for eksempel fordi de har en annen hudfarge, annen tro, andre skikker, er jøder, samer, kvener, er ung eller gammel, funksjonshemmede eller homoseksuelle osv.

Diskriminering kan forekomme i alle tenkelige situasjoner, for eksempel på jobb, på arbeidsmarkedet, på boligmarkedet, i møte med det offentlige, i frivillige organisasjoner og lag, i sosiale sammenhenger, både blant fremmede, familie og kjente.

1. Har du, i løpet av de to siste årene, personlig opplevd at du har blitt diskriminert på noen måte?

Kun ett kryss mulig

- Ja 1
 Nei 2
 Vet ikke 3

Hvis du har krysset "Nei" eller "Vet ikke" i spørsmålet over, gå videre til spørsmål 9 på neste side. Hvis du har krysset "Ja", fortsett på neste spørsmål.

2. Hvor ofte har du personlig opplevd at du har blitt diskriminert de to siste årene?

Kun ett kryss mulig

- Minst én gang pr dag 1
 Minst én gang pr uke 2
 Minst én gang hver andre uke 3
 Minst én gang pr måned 4
 Sjeldnere enn én gang pr måned 5

3. I hvilken eller hvilke situasjoner mener du at du har opplevd å bli diskriminert de to siste årene?

Du kan sette flere kryss

- I arbeidslivet 1
 I møtet med det offentlige 2
 I frivillig arbeid/organisasjoner 3
 I familie/slekt 4
 I nærmiljø 5
 I Skole/utdanning 6
 I festlige lag, "på byen" 7
 I andre sammenhenger 8

4. Hvorfor har du, etter din mening, blitt diskriminert? Skyldes diskrimineringen...

Du kan sette flere kryss

- Funksjonshemming 1
 Lærevansker 2
 Religion eller tro 3
 Etnisk bakgrunn 4
 Alder 5
 Seksuell legning 6
 Kjønn (kvinne eller mann) 7
 Nasjonalitet 8
 Geografisk tilhørighet i Norge 9
 Sykdom 10
 Andre årsaker 11
 Vet ikke 12

5. Hva mener du kan forklare at noen har opptrådt diskriminerende mot deg? Skyldes det....

Du kan sette flere kryss

- Manglende kunnskap 1
 Bevisst negativ holdning til deg 2
 Ubevisst negativ holdning til deg 3
 Lover og formelle bestemmelser 4
 Uskrevne regler 5
 Frykt for det som er fremmed/ukjent 6
 Annet 7
 Vet ikke 8

6. Hvem opplever du å ha blitt diskriminert av?

Du kan sette flere kryss

- Offentlig ansatte 1
 Ukjente folk som jeg treffer tilfeldig 2
 Arbeidskollegaer 3
 Folk med annen etniske bakgrunn enn meg 4
 Folk med samme etniske bakgrunn som meg 5
 Andre 6

7. Har du, på grunn av din etniske opprinnelse (f.eks. norsk, samisk kvensk, svensk, iransk, pakistansk) de to siste årene opplevd følgende:

<i>Kun ett kryss mulig pr. linje</i>	<i>Ja</i>	<i>Nei</i>	<i>Vet ikke</i>
At du ikke fikk en jobb selv om du mente at du var best kvalifisert?	☐ 1	☐ 2	☐ 3
At du har blitt forbigått ved interne opprykk selv om du mente at du var best kvalifisert.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3
At enkelte oppgaver ble tildelt andre selv om du mente at du var best kvalifisert? ...	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Dårligere lønnsutvikling enn andre som har samme kvalifikasjoner?	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Å bli utstøtt/mobbet på arbeidsplassen.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Diskriminerende bemerkninger eller opptreden fra offentlig ansatte/tjenesteytere....	☐ 1	☐ 2	☐ 3
At rettmessige (lovpålagte) offentlige tjenester ikke blir gitt eller gjort tilgjengelig.	☐ 1	☐ 2	☐ 3
At informasjon om rettigheter til offentlige tjenester blir holdt tilbake	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Å bli nektet medlemskap i en frivillig organisasjon.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Å ikke bli informert om felles aktiviteter i en frivillig organisasjon du er medlem av	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Å bli utsatt for diskriminering i en frivillig organisasjon du er medlem av	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Å bli utsatt for diskriminering i forbindelse med utøvelse av idrett.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3

8. Dersom du har vært skoleelev eller student de to siste årene, har du, på grunn av din etniske opprinnelse opplevd følgende de to siste årene:

<i>Kun ett kryss mulig pr. linje</i>	<i>Ja</i>	<i>Nei</i>	<i>Vet ikke</i>
Mobbing/diskriminerende bemerkninger fra lærere/andre ansatte.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3
Mobbing/diskriminerende bemerkninger fra andre elever/studenter	☐ 1	☐ 2	☐ 3
At skolen ikke har gitt informasjon om rettigheter i forbindelse med undervisning og/eller eksamen	☐ 1	☐ 2	☐ 3

9. Regner du deg selv som same eller ikke som same?

Kun ett kryss mulig

Jeg er same	☐ 1
Jeg har både samisk og annen identitet (for eksempel norsk, kvensk)	☐ 2
Jeg er ikke same	☐ 3
Usikker/Vet ikke	☐ 4

Hvis du har krysset av for alternativ 3 "Jeg er ikke same", eller alternativ 4 "Usikker/vet ikke" i spørsmålet over, gå videre til spørsmål 17

10. Har du, i løpet av de to siste årene, opplevd at du har blitt diskriminert fordi du er same?

Kun ett kryss mulig

Ja	☐ 1
Nei.....	☐ 2
Vet ikke.....	☐ 3

Dersom du svarte ja på spørsmål 10, fortsett på spørsmål 11. Hvis du har svart nei eller vet ikke går du videre til spørsmål 12.

11. Hva tror du har utløst diskrimineringen?

Du kan sette flere kryss:

Fordi jeg har snakket samisk med andre	☐ 1
Fordi jeg snakker norsk med samiskspråklig tonefall/uttale.....	☐ 2
Fordi jeg har brukt kofte	☐ 3
Fordi jeg har sagt at jeg er same.....	☐ 4
Fordi jeg "ser samisk ut".....	☐ 5
Fordi jeg har et samisk navn	☐ 6
Fordi jeg har sagt hvor jeg er fra (et område som oppfattes som samisk) ..	☐ 7
Vet ikke.....	☐ 8

12. Dersom du er registrert i Sametingets valgmannstall, vær så snill å angi i hvilken grad du er enig eller uenig for hver av de følgende påstandene:

Kun ett kryss mulig pr. linje

	<i>Helt uenig</i>					<i>Helt enig</i>		<i>Vet ikke</i>
Jeg har opplevd at familie/venner har reagert negativt på at jeg står i manntallet.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8
Valgmedarbeidere behandlet meg ikke med tilstrekkelig respekt når jeg avga stemme ved siste valg.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8

+

+

Kun ett kryss mulig pr. linje

	Helt uenig					Helt enig		Vet ikke
Valgarbeidere ga meg ikke tilstrekkelig informasjon da jeg avla stemme ved siste valg.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Valgansvarlige i min kommune behandler sametingsvalget som mindre viktig enn stortingsvalget	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Resultatet av sametingsvalget kommer sent fordi sametingsvalget angår så få	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	

13. Dersom du ikke er registrert i sametingets valgmannstall, vær så snill å angi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende påstand:

Kun ett kryss mulig

	Helt uenig					Helt enig		Vet ikke
Familien min ville reagere negativt dersom jeg registrerte meg ..	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Jeg ønsker å melde meg inn i manntallet	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Jeg er ikke interessert i Sametingets virksomhet.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Jeg støtter ikke opprettelsen av Sametinget	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	

14. Vær så snill å angi i hvilken grad du er enig eller uenig for hver av de følgende påstandene:

Kun ett kryss mulig pr. linje

	Helt uenig					Helt enig		Vet ikke
Jeg har opplevd at jeg ikke har fått tolk selv om jeg har bedt om det ved lege- /sykehusbesøk	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Det lokale helsepersonellet har lite kunnskap om lokal samisk kultur	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Det lokale helsepersonellet snakker ikke samisk	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Etablering av nasjonalparker er negativt for min måte å bruke naturen på	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Loven om motorferdsel i utmark og vassdrag tar ikke hensyn til min måte å bruke naturen på.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Norsk arvelovgivning samsvarer ikke med min oppfatning om arvefordeling	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	

15. Dersom du selv har vært skoleelev eller student i løpet av de to siste årene, vær så snill å angi i hvilken grad du er enig eller uenig for hver av de følgende påstandene:

Kun ett kryss mulig pr. linje

	Helt uenig					Helt enig		Vet ikke
I min utdanning er/var samiske problemstillinger ikke en del av pensum	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Samiske problemstillinger er ikke en del av dagsorden til de ulike institusjons styrene ved mitt studiested	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Medelever/-studenter snakker nedsettende om samiske forhold.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	

16. Dersom du har barn som i løpet av de siste to årene har fått opplæring i grunnskole, vær så snill å angi i hvilken grad er du uenig eller enig for hver av disse påstandene.

Kun ett kryss mulig pr. linje

	Helt uenig					Helt enig		Vet ikke
Familie/venner reagerer negativt dersom/på at mine barn får opplæring i samisk	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Jeg får dårlig informasjon fra skolen om hvilke rettigheter mine barn har til opplæring i samisk.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Skolen holder ikke foreldremøter/-samtaler for foreldre med barn som har samisk språkopplæring	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Dersom samisklæreren blir syk blir undervisningen avlyst	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Dersom lærere i andre fag blir syk blir undervisningen avlyst	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Mine barn blir mobbet på skolen fordi de er samer.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	
Skolen underviser ikke om samiske samfunnsforhold	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	

+

3

+

+

+

Kun ett kryss mulig pr. linje

	Helt uenig					Helt enig	Vet ikke
Lærerne kan lite om samiske forhold.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Samiskopplæringen i skolen forholder seg ikke til lokale samiske forhold	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7

Alle svarer på spørsmål 17**17. Vær så snill å angi i hvilken grad er du uenig eller enig i hver av de følgende påstandene om samiske landrettigheter:****Kun ett kryss mulig pr. linje**

	Helt uenig					Helt enig	Vet ikke
Debatten om samiske rettigheter og Finnmarksloven har ført til en mer negativ holdning til samer de to siste årene	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Omfanget av negative medieoppslag om samer har økt de to siste årene	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Debatten om samiske landrettigheter/Finnmarksloven har medført at jeg føler meg dårligere behandlet enn tidligere	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Debatten om samiske rettigheter/Finnmarksloven har ikke ført til større åpenhet i forhold til samiske spørsmål.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7

18. Din språkbakgrunn: hvilket utsagn passer deg best?**Kun ett kryss mulig**

- Jeg forstår ikke samisk..... 1
- Jeg forstår samisk men snakker det ikke 2
- Jeg snakker samisk men skriver ikke 3
- Jeg både snakker og skriver samisk 4

19. Hva er din alder?**Skriv inn i boksen under**

		alder
--	--	-------

20. Hvor mange barn har du under 18 år?**Skriv inn antallet i boksen under**

		barn under 18 år
--	--	------------------

21. Er du mann eller kvinne?**Kun ett kryss mulig**

- Mann..... 1
- Kvinne..... 2

22. Hvilken betegnelse passer best på din situasjon. Er du...?**Kun ett kryss mulig**

- Yrkesaktiv og ansatt i privat sektor 1
- Yrkesaktiv og ansatt i offentlig sektor (stat, fylke, kommune)..... 2
- Yrkesaktiv i egen virksomhet / selvstendig (inkl gårdbruker/fisker)..... 3
- Pensjonist/trygdet..... 4
- Skoleelev/student..... 5
- Arbeidssøkende/permittert..... 6

23. Hva er din høyeste fullførte utdanning?**Kun ett kryss mulig**

- Grunnskoleutdanning (7-årig folkeskole, framhalds- eller fortsettelsesskole, 10-årig grunnskole) 1
- Videregående utdanning (Artium eller eksamen ved økonomisk gymnas, middelskole, realskole, folkehøgskole, landbruksskole, fagskole/-yrkesskole, handelsskole, teknisk skole, mer enn grunnskoleutdanning og ikke universitets-/høgskoleutdanning)..... 2
- Universitet/-høgskoleutdanning..... 3

Tusen takk for at du tok deg tid til å svare på undersøkelsen! Vær så snill å benytt den vedlagte svarkonvolutt for å returnere spørreskjemaet.

--

+

4

+

Oslo, 02.12.2005

Påminnelse om undersøkelse

For noen uker siden sendte TNS Gallup og Norut NIBR Finnmark deg en spørreundersøkelse med spørsmål om selvpoplevd diskriminering. Undersøkelsen gjennomføres på oppdrag for Kommunal- og regionaldepartementet, og ble sendt ut til et tilfeldig utvalg av befolkningen i de kommunene i Norge som har flest samer. Både de som regner seg som samer og de som ikke regner seg som samer ble invitert til å svare på undersøkelsen.

Vi kan ikke se å ha mottatt noe svar fra deg. Dersom du allerede har svart på undersøkelsen, eller har bestemt deg for å ikke svare, ber vi deg om å se bort fra denne henvendelsen.

I det første brevet vi sendte deg vil du finne to spørreskjema, ett på norsk og ett på samisk. Velg det skjemaet som passer deg best. Du skal kun fylle ut ett av skjemaene. Vi ber deg om å svare så ærlig og oppriktig som mulig, og kun med tanke på dine egne, personlige erfaringer de to siste årene.

Når du har fylt ut spørreskjemaet, legger du det i den frankerte svarconvolutten og returnerer det til oss. Vi garanterer at besvarelsen din vil bli behandlet anonymt. Ingen svar kan spores tilbake til enkeltpersoner.

Det hadde vært fint om du svarte så fort som mulig, og senest innen 11.12.2005. Svarene dine er svært viktige for oss. Hvis du har spørsmål eller ønsker å få tilsendt et nytt spørreskjema kan du ta kontakt med TNS Gallup på telefon 800 84 700. Vi vil sette svært stor pris på din tilbakemelding!

Med vennlig hilsen

Thomas Karterud
TNS Gallup

Eva Josefsen
Norut NIBR Finnmark

Oslo, 02.12.2005

Iskkadeami muittuhus

Moatte vahkku áigge sáddii TNS Gallup ja Norut NIBR Finnmark dutnje jearahallaniskadeami vealaheami birra maid ieš leat vásihan. Iskkadeapmi lea Gielda- ja guovlludepartemeantta olis, ja sáddejuvvui soaitáhagas válljejuvvon olbmuid dain gielddain gos ássat eanemus sápmelaččat. Sihke sii geat atnet ja geat eai ane iežaset sápmelažžan bovdejuvvojedje searvat iskkadeapmái.

Mii eat leat dus ožžon vástádusa. Jus leat vástidan dahje leat mearridan ahte it áiggo vástidit, de ii gusto dát muittuhus dutnje.

Álgobrevas, maid dutnje sáddiimet, ledje guokte jearahallanskovi, dárogillii ja sámegillii. Vállje dan skovi mii dutnje heive buoremusat. Galggat dušše ovttá skovi deavdit. Dáhttut du vástidit nu rehálaččat ja njuolgga go vejolaš, ja dušše guokte manimus jagi iežat vásihusat vuodul.

Go leat deavdán jearahallanskovi, de bija dan gárvves frankerejuvvon konfoluhttii ja sádde dan midjiide. Mii dáhkidat du vástádusaid gieđahallat nama haga. Ii ovttage vástádusa sáhte guorrat ruovttoluotta ovttaskasolbmui.

Livččii buorre jus vástidat nu johtilit go vejolaš, ja manimus 11.12.2005. du vástádusat leat dehálaččat midjiide. Jus ležžet gažaldagat dahje hálidat ahte mii sáddet ođđa jearahallanskovi, de sáhtát váldit oktavuoda TNS Gallupain dán telefonnummira bokte: 800 84 700. Livččiimet giitevaččat du vástádusa ovddas!

Ustilaš dearvvuođaiguin

Thomas Karterud
TNS Gallup

Eva Josefsen
Norut NIBR Finnmark

Undersøkelse om selvopplevd diskriminering

Diskriminering forekommer når en person eller gruppe av mennesker blir behandlet mindre fordelaktig enn andre på bakgrunn av etnisk opprinnelse, religion, tro, funksjonshemming, alder eller seksuell legning. Med andre ord, diskriminering betyr å behandle folk negativt eller fiendtlig, for eksempel fordi de har en annen hudfarge, annen tro, andre skikker, er jøder, samer, kvener, er ung eller gammel, funksjonshemmede eller homoseksuelle osv.

Diskriminering kan forekomme i alle tenkelige situasjoner, for eksempel på jobb, på arbeidsmarkedet, på boligmarkedet, i møte med det offentlige, i frivillige organisasjoner og lag, i sosiale sammenhenger, både blant fremmede, familie og kjente.

1. Har du, i løpet av de to siste årene, personlig opplevd at du har blitt diskriminert på noen måte?

Kun ett kryss mulig N= 469

Ja	32,4
Nei.....	59,3
Vet ikke.....	7,0
Ubesvart	1,3

Hvis du har krysset "Nei" eller "Vet ikke" i spørsmålet over, gå videre til spørsmål 9 på neste side. Hvis du har krysset "Ja", fortsett på neste spørsmål.

2. Hvor ofte har du personlig opplevd at du har blitt diskriminert de to siste årene?

Kun ett kryss mulig-N=152

Minst én gang pr dag.....	2,6
Minst én gang pr uke.....	9,9
Minst én gang hver andre uke.....	7,9
Minst én gang pr måned.....	21,1
Sjeldnere enn én gang pr måned.....	57,2
Ubesvart	1,3

3. I hvilken eller hvilke situasjoner mener du at du har opplevd å bli diskriminert de to siste årene?

Du kan sette flere kryss N=152

I arbeidslivet.....	42,8
I møtet med det offentlige.....	35,5
I frivillig arbeid/organisasjoner.....	16,4
I familie/slekt.....	19,1
I nærmiljø.....	17,8
I Skole/utdanning.....	11,2
I festlige lag, "på byen".....	41,4
I andre sammenhenger.....	28,3

4. Hvorfor har du, etter din mening, blitt diskriminert? Skyldes diskrimineringen...

Du kan sette flere kryss N=152

Funksjonshemming.....	5,3
Lærevansker.....	11,8
Religion eller tro.....	7,9
Etnisk bakgrunn.....	67,1
Alder.....	12,5
Seksuell legning.....	3,9
Kjønn (kvinne eller mann).....	18,4
Nasjonalitet.....	4,6
Geografisk tilhørighet i Norge.....	27,6
Sykdom.....	9,9
Andre årsaker.....	30,9
Vet ikke.....	6,6

5. Hva mener du kan forklare at noen har opptrådt diskriminerende mot deg? Skyldes det....

Du kan sette flere kryss N= 152

Manglende kunnskap.....	55,9
Bevisst negativ holdning til deg.....	37,5
Ubevisst negativ holdning til deg.....	23,0
Lover og formelle bestemmelser.....	23,0
Uskrevne regler.....	29,6
Frykt for det som er fremmed/ukjent.....	34,91
Annet.....	19,1
Vet ikke.....	3,3

6. Hvem opplever du å ha blitt diskriminert av?

Du kan sette flere kryss N=152

Offentlig ansatte.....	40,8
Ukjente folk som jeg treffer tilfeldig.....	28,9
Arbeidskollegaer.....	34,2
Folk med annen etniske bakgrunn enn meg.....	39,5
Folk med samme etniske bakgrunn som meg.....	27,6
Andre.....	24,3

7. Har du, på grunn av din etniske opprinnelse (f.eks. norsk, samisk kvensk, svensk, iransk, pakistansk) de to siste årene opplevd følgende:

<i>Kun ett kryss mulig pr. linje N=152</i>	<i>Ja</i>	<i>Nei</i>	<i>Vet ikke</i>	<i>Ubesv.</i>
At du ikke fikk en jobb selv om du mente at du var best kvalifisert?	13,2	62,5	6,6	17,8
At du har blitt forbigått ved interne opprykk selv om du mente at du var best kvalifisert	13,8	64,5	5,9	15,8
At enkelte oppgaver ble tildelt andre selv om du mente at du var best kvalifisert?	15,1	57,9	7,2	19,7
Dårligere lønnsutvikling enn andre som har samme kvalifikasjoner?	19,7	55,9	9,2	15,1
Å bli utstøtt/mobbet på arbeidsplassen	25,0	53,9	3,3	17,8
Diskriminerende bemerkninger eller opptreden fra offentlig ansatte/tjenesteytere	34,9	46,7	32,6	15,8
At rettmessige (lovpålagte) offentlige tjenester ikke blir gitt eller gjort tilgjengelig	27,0	42,8	11,8	18,4
At informasjon om rettigheter til offentlige tjenester blir holdt tilbake	27,0	47,4	10,5	15,1
Å bli nektet medlemskap i en frivillig organisasjon	2,6	75,7	2,6	19,1
Å ikke bli informert om felles aktiviteter i en frivillig organisasjon du er medlem av	13,2	65,1	2,6	19,1
Å bli utsatt for diskriminering i en frivillig organisasjon du er medlem av	15,1	63,2	3,3	18,4
Å bli utsatt for diskriminering i forbindelse med utøvelse av idrett	17,9	69,1	2,6	20,4

8. Dersom du har vært skoleelev eller student de to siste årene, har du, på grunn av din etniske opprinnelse opplevd følgende de to siste årene:

<i>Kun ett kryss mulig pr. linje</i>	<i>Ja</i>	<i>Nei</i>	<i>Vet ikke</i>
Mobbing/diskriminerende bemerkninger fra lærere/andre ansatte N=73.....	11,0	76,7	12,3
Mobbing/diskriminerende bemerkninger fra andre elever/studenten N=69	39,1	56,5	4,3
At skolen ikke har gitt informasjon om rettigheter i forbindelse med undervisning og/eller eksamen N= 71	22,5	69,0	8,5

9. Regner du deg selv som same eller ikke som same?

<i>Kun ett kryss mulig N=469</i>	
Jeg er same	53,3
Jeg har både samisk og annen identitet (for eksempel norsk, kvensk)	46,7
Jeg er ikke same	-
Usikker/Vet ikke	-

Hvis du har krysset av for alternativ 3 "Jeg er ikke same", eller alternativ 4 "Usikker/vet ikke" i spørsmålet over, gå videre til spørsmål 17

10. Har du, i løpet av de to siste årene, opplevd at du har blitt diskriminert fordi du er same?

<i>Kun ett kryss mulig N=469</i>	
Ja	23,5
Nei.....	68,0
Vet ikke.....	6,0
Ubesvart.....	2,6

Dersom du svarte ja på spørsmål 10, fortsett på spørsmål 11. Hvis du har svart nei eller vet ikke går du videre til spørsmål 12.

11. Hva tror du har utløst diskrimineringen?

<i>Du kan sette flere kryss:N=110</i>	
Fordi jeg har snakket samisk med andre	39,1
Fordi jeg snakker norsk med samiskspråklig tonefall/uttale.....	30,0
Fordi jeg har brukt kofte	30,9
Fordi jeg har sagt at jeg er same.....	49,1
Fordi jeg "ser samisk ut".....	18,2
Fordi jeg har et samisk navn	14,5
Fordi jeg har sagt hvor jeg er fra (et område som oppfattes som samisk) ..	40,0
Vet ikke.....	7,3

12. Dersom du er registrert i Sametingets valgmanntall, vær så snill å angi i hvilken grad du er enig eller uenig for hver av de følgende påstandene:

<i>Kun ett kryss mulig pr. linje:N=427</i>	<i>Helt uenig</i>					<i>Helt enig</i>			<i>Vet ikke</i>	<i>Ubesv.</i>
Jeg har opplevd at familie/venner har reagert negativt på at jeg står i manntallet.....	60,9	8,0	5,2	3,0	4,4	10,3	5,4	2,8		
Valgmedarbeidere behandlet meg ikke med tilstrekkelig respekt når jeg avga stemme ved siste valg.....	77,3	3,5	1,9	1,4	0,5	3,3	6,6	5,6		

Kun ett kryss mulig pr. linje

Helt

Helt

Vet

+

+

	<i>uenig</i>					<i>enig</i>		<i>ikke</i>	
Valgarbeidere ga meg ikke tilstrekkelig informasjon da jeg avla stemme ved siste valg.....	71,4	4,9	3,7	2,1	1,9	4,7	5,6	5,6	
Valgansvarlige i min kommune behandler sametingsvalget som mindre viktig enn stortingsvalget	54,8	6,6	5,6	3,5	3,0	7,7	14,3	4,4	
Resultatet av sametingsvalget kommer sent fordi sametingsvalget angår så få	18,74,2	5,2	8,0	8,9	31,4	19,7	4,0		

13. Dersom du ikke er registrert i sametingets valgmanntall, vær så snill å angi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende påstand:

Kun ett kryss mulig

	<i>Helt uenig</i>					<i>Helt enig</i>		<i>Vet ikke</i>	
Familien min ville reagere negativt dersom jeg registrerte meg.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7		
Jeg ønsker å melde meg inn i manntallet	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7		
Jeg er ikke interessert i Sametingets virksomhet.....	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7		
Jeg støtter ikke opprettelsen av Sametinget	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7		

14. Vær så snill å angi i hvilken grad du er enig eller uenig for hver av de følgende påstandene:

Kun ett kryss mulig pr. linje

	<i>Helt uenig</i>					<i>Helt enig</i>		<i>Vet ikke</i>	
Jeg har opplevd at jeg ikke har fått tolk selv om jeg har bedt om det ved lege- /sykehusbesøk.....	49,0	0,9	1,3	0,6	0,6	3,6	30,1	13,9	
Det lokale helsepersonellet har lite kunnskap om lokal samisk kultur	21,7	6,4	9,6	8,7	5,8	13,0	23,2	11,5	
Det lokale helsepersonellet snakker ikke samisk	14,5	5,1	10,4	7,7	7,9	23,0	20,3	11,1	
Etablering av nasjonalparker er negativt for min måte å bruke naturen på	32,4	6,6	8,3	6,2	4,3	20,0	12,6	9,6	
Loven om motorferdsel i utmark og vassdrag tar ikke hensyn til min måte å bruke naturen på.....	32,6	6,4	10,7	6,8	3,8	22,6	9,8	7,2	
Norsk arvelovgivning samsvarer ikke med min oppfatning om arvefordeling	20,9	4,7	6,0	6,4	4,3	15,6	33,9	8,3	

15. Dersom du selv har vært skoleelev eller student i løpet av de to siste årene, vær så snill å angi i hvilken grad du er enig eller uenig for hver av de følgende påstandene:

Kun ett kryss mulig pr. linje

	<i>Helt uenig</i>					<i>Helt enig</i>		<i>Vet ikke</i>	
I min utdanning er/var samiske problemstillinger ikke en del av pensum N=143	21,7	4,9	7,0	2,1	7,0	48,3	9,1		
Samiske problemstillinger er ikke en del av dagsorden til de ulike institusjons styrene ved mitt studiested N=136.....	15,4	5,1	6,6	10,3	5,9	33,8	22,8		
Medelever/-studenter snakker nedsettende om samiske forhold N=134.....	29,9	13,4	10,4	9,7	6,7	10,4	19,4		

16. Dersom du har barn som i løpet av de siste to årene har fått opplæring i grunnskole, vær så snill å angi i hvilken grad er du uenig eller enig for hver av disse påstandene.

Kun ett kryss mulig pr. linje

	<i>Helt uenig</i>					<i>Helt enig</i>		<i>Vet ikke</i>	
Familie/venner reagerer negativt dersom/på at mine barn får opplæring i samisk N=140	62,9	6,4	3,6	4,3	1,4	4,3	17,1		
Jeg får dårlig informasjon fra skolen om hvilke rettigheter mine barn har til opplæring i samisk N=139.....	32,4	7,9	7,9	7,2	5,8	24,5	14,4		
Skolen holder ikke foreldremøter/-samtaler for foreldre med barn som har samisk språkopplæring N=138	45,7	5,8	3,6	3,6	2,2	11,6	27,5		
Dersom samisklæreren blir syk blir undervisningen avlyst (142).....	25,4	4,2	3,5	4,9	3,5	26,8	31,7		
Dersom lærere i andre fag blir syk blir undervisningen avlyst N=138	44,2	5,8	10,9	4,3	1,4	5,8	27,5		
Mine barn blir mobbet på skolen fordi de er samer N=136	61,0	9,6	6,6	5,1	-	5,1	12,5		
Skolen underviser ikke om samiske samfunnsforhold N=141	39,7	8,5	9,2	10,6	4,2	9,9	17,7		

+

+

+

+

Kun ett kryss mulig pr. linje

	Helt uenig					Helt enig		Vet ikke
Lærerne kan lite om samiske forhold N=182	23,6	7,7	14,3	8,8	6,0	22,5	17,0	
Samiskopplæringen i skolen forholder seg ikke til lokale samiske forhold N=182	28,0	11,5	6,6	5,5	6,6	15,4	26,4	

Alle svarer på spørsmål 17**17. Vær så snill å angi i hvilken grad er du uenig eller enig i hver av de følgende påstandene om samiske landrettigheter:****Kun ett kryss mulig pr. linje N=469**

	Helt uenig					Helt enig		Vet ikke
Debatten om samiske rettigheter og Finnmarksloven har ført til en mer negativ holdning til samer de to siste årene	11,3	6,0	9,8	13,9	12,8	31,6	12,2	2,6
Omfanget av negative medieoppslag om samer har økt de to siste årene	15,6	8,1	10,4	15,8	12,6	19,8	14,1	3,6
Debatten om samiske landrettigheter/Finnmarksloven har medført at jeg føler meg dårligere behandlet enn tidligere	43,7	10,7	8,3	7,5	4,5	8,1	14,1	3,2
Debatten om samiske rettigheter/Finnmarksloven har ikke ført til større åpenhet i forhold til samiske spørsmål	11,3	7,5	12,8	13,0	10,7	21,1	20,0	3,6

18. Din språkbakgrunn: hvilket utsagn passer deg best?**Kun ett kryss mulig N=469**

Jeg forstår ikke samisk	31,6
Jeg forstår samisk men snakker det ikke	19,6
Jeg snakker samisk men skriver ikke	23,0
Jeg både snakker og skriver samisk	24,7
Ubesvart	1,1

19. Hva er din alder?**Skriv inn i boksen under**
 | alder
20. Hvor mange barn har du under 18 år?**Skriv inn antallet i boksen under**
 | barn under 18 år
21. Er du mann eller kvinne?**Kun ett kryss mulig N=469**

Mann	46,5
Kvinne	49,5
Ubesvart	4,1

22. Hvilken betegnelse passer best på din situasjon. Er du...?**Kun ett kryss mulig N=469**

Yrkesaktiv og ansatt i privat sektor	16,4
Yrkesaktiv og ansatt i offentlig sektor (stat, fylke, kommune)	36,7
Yrkesaktiv i egen virksomhet / selvstendig (inkl gårdbruker/fisker)	8,3
Pensjonist/trygdet	18,8
Skoleelev/student	8,5
Arbeidssøkende/permittert	4,7
Ubesvart	6,6

23. Hva er din høyeste fullførte utdanning?**Kun ett kryss mulig N=469**

Grunnskoleutdanning (7-årig folkeskole, framhalds- eller fortsettelsesskole, 10-årig grunnskole)	19,4
Videregående utdanning (Artium eller eksamen ved økonomisk gymnas, middelskole, realskole, folkehøgskole, landbruksskole, fagskole/-yrkesskole, handelsskole, teknisk skole, mer enn grunnskoleutdanning og ikke universitets-/høgskoleutdanning)	35,4
Universitet/-høgskoleutdanning	41,2
Ubesvart	4,1

Tusen takk for at du tok deg tid til å svare på undersøkelsen! Vær så snill å benytt den vedlagte svarkonvolutt for å returnere spørreskjemaet.

+

4

+

Vedlegg 3:

Tabeller for frafallsanalyse:

Kjønn	Manntall, totalt	I %	Manntall, trukket utvalg	I %	Manntall, svar	I %
Mann	6658	53,82	867	55,33	216	49,68
Kvinne	5711	46,17	700	44,67	231	46,45
Ubesvart					18	3,87
Totalt	12 370	100,00	1567	100,00	465	100,00

Alder	Manntall, totalt	I %	Manntall, trukket utvalg	I %	Manntall, svar	I %
15-29 år	2095	16,94	278	17,74	55	11,83
30-44 år	3829	30,95	497	31,72	140	30,11
45-60 år	3859	31,20	463	29,55	157	33,76
60 +	2505	20,25	319	20,36	106	22,80
Ubesvart	82	0,66	10	0,64	7	1,51
Totalt	12 370	100,00	1567	100,00	465	100,00

Fylke	Manntall, totalt	I %	Manntall, trukket utvalg	I %	Manntall, svar	I %
Finnmark	7039	56,90	921	58,77	277	59,57
Troms	2514	20,32	426	27,19	133	28,60
Nordland	989	8,00	49	3,13	10	2,15
Nord-Tr.	267	1,92	15	0,96	4	0,86
Sør-Tr.	225	1,82	6	0,38	3	0,65
Oslo	512	4,14	150	9,57	38	8,17
Sør-Norge	823	6,65	-	-	-	-
Ubesvart	1	-	-	-	-	-
Totalt	12 370	100,00	1567	100,00	465	100,00

Feilmarginer i uendelighetsunivers, 95 prosent signifikansnivå.

Ved 469 respondenter

...vi måler svar på	50 %	25 %	10 %	5 %
+/- svaret som er gitt	4,6 %	4,0 %	2,8 %	2,0 %
Gir nedre grense i konfidensintervall	45,4 %	21,0 %	7,2 %	3,0 %
Gir øvre grense i konfidensintervall	54,6 %	29,0 %	12,8 %	7,0 %